

Práva počatých

Unikátny počin
Slovenska – Deklarácia
práv počatého dieťaťa –
čaká na svoju realizáciu
str. 8

Svet betlehemov

Betlehemy sa stali
neodmysliteľnou
súčasťou oslav
Narodenia Pána
str. 10

Deň, ked' stíhli zbrane

Na Božie narodenie
roku 1914 zavládlo na
západnom fronte
nečakané prímerie
str. 26

*„Dnes sa vám v Dávidovom meste narodil Spasiteľ,
Kristus Pán.“*

(Lk 2, 11)

*Vinšujem vám v tieto slávne sviatky Krista Pána narodenie všetko,
čo si od milého Pána Boha žiadate:
hojnosť zdravia, šťastia, Božieho požehnania
a po smrti kráľovstvo nebeské.*

Váš šéfredaktor Pavol Prikryl

Potešte celú svoju rodinu

Objednajte si
časopis

VOX

Objednávky:

vox.zdruzenie@gmail.com 0918 478 420

Pochválen Pán Ježiš Kristus!

*Týmto krásnym pozdravom vás pozdravuje váš časopis VOX.
Na pamiatku narodenia Mesiáša, sa týmto vinšom zavďačuje,
aby ste ho láskavo prijali a zo srdca vám žičí hojnost', svornosť'
a aby ste na tom druhom svete večnú slávu mali.*

Požehnané vianočné sviatky.

Posolstvo Svätého Otca Františka k 52. svetovému dňu pokoja

Pokoj tomuto domu

**Katolícka cirkev tradične slávi 1. januára Deň pokoja.
K 52. svetovému dňu pokoja (1. 1. 2019) uverejnil pápež
František posolstvo *Dobrá politika je v službe pokoja.***

Ponuka pokoja je jadrom poslania Kristových učení. A tátó ponuka je adresovaná všetkým ľuďom, ktorí uprostred tragédií a násilia ľudských dejín dúfajú v pokoj. „*Dom*“, o ktorom Ježiš hovorí, je každá rodina, každé spoločenstvo, každá krajina, každý kontinent vo svojej jedinečnosti a vo svojich dejinách; a predovšetkým je to každá osoba. A je to aj nás „*spoločný dom*“: planéta, ktorú nás Boh poslal obývať a o ktorú sa máme starostlivo starať.

Toto je tiež moje prianie na začiatku nového roku: *Pokoj tomuto domu!*

DOBRÁ POLITIKA

Pokoj sa podobá na nádej, o ktorej hovorí Charles Péguy; je ako krehký kvet, ktorý sa usiluje rozkvitnúť uprostred skál násilia. Poznáme to: Úsilie získať moc za každú cenu napokon vedie k zneužívaniu a nespravodlivosti. Politika je základným prostriedkom na budovanie občianskeho života a ľudských diel, no ak ju jej aktéri neprežívajú ako službu ľudskému spoločenstvu, môže sa stať nástrojom utláčania, marginalizácie, dokonca deštrukcie.

„*Kto chce byť prvý nech je posledný zo všetkých a služobník všetkých*“ (Mk 9, 35). Ako zdôraznil sv. Pavol VI.: „*Ked' sa berie politika na všetkých jej rôznych úrovniach skutočne vázne, potvrzuje to povinnosť človeka, každého človeka, uznať konkrétnu realitu a hodnotu slobodnej voľby, ktorá mu je daná, aby sa s druhými usiloval uskutočniť dobro mesta, národa, ľudstva.*“

Politická funkcia a zodpovednosť znamená trvalú výzvu pre tých, ktorí prijali mandát slúžiť vlastnej krajine, chrániť tých, čo v nej bývajú, a pracovať na vytvorení podmienok dôstojnej a spravodlivej budúcnosti. Ked' sa politika uskutočňuje na báze rešpektovania života, slobody a dôstojnosti osôb, môže sa stať skutočne znamenitou formou lásky k blížnemu.

SLÚŽIACA POLITIKA

Pápež Benedikt XVI. pripomenal, že „*každý kresťan je povolaný na takúto*

lásku v zhode so svojím povolením a podľa možnosti pôsobenia v pôlis (meste). Ked' ho oživuje láska, angažovanosť za spoločné dobro, má väčšiu hodnotu ako čisto sekulárne a politické úsilie. Ked' je cinnosť človeka na zemi inšpirovaná a podporovaná láskou, prispieva k budovaniu toho univerzálneho Božieho mesta, ku ktorému smerujú dejiny ľudskej rodiny“.

V tomto programe sa môžu nájsť tí všetci politici, nezávisle od ich kultúrnej alebo náboženskej príslušnosti, ktorí chcú spoločne pracovať pre dobro ľudskej rodiny a pritom praktizovať ľudské čnosti – spravodlivosť, rovnosť, vzájomný rešpekt, úprimnosť, čestnosť, vernosť –, ktoré sú predpokladom dobrého politického konania.

Každé voľby, každé volebné obdobie, každý krok verejného života predstavuje príležitosť na návrat k zdrojom a odkazom, ktoré inšpirujú spravodlivosť a právo. Sme presvedčení, že dobrá politika je v službe pokoja; rešpektuje a podporuje základné ľudské práva, ktoré sú zároveň vzájomnými povinnosťami, aby sa medzi súčasnými a budúcimi generáciami vytvorilo vzájomné puto dôvery a vďačnosti.

NERESTI POLITIKY

Popri čnostiach, žiaľ, v politike nechýbajú ani neresti spôsobené jednak osobou neschopnosťou, jednak pokrivenosťou prostredia a inštitúcií. Všetkým je jasné, že neresti politického života Oberajú o dôveryhodnosť všetky systémy, v ktorých sa politika uskutočňuje, rovnako ako podrývajú autoritu, rozhodnutia a skutky osôb, ktoré sa jej venujú.

Tieto neresti, ktoré oslabujú ideál pravej demokracie, sú hanbou verejného života a ohrozujú sociálny mier. Ide o korupciu – v rôznych formách sprenevery verejného majetku alebo manipulačného zaobchádzania s ľuďmi –, o popieranie práva, pohľadanie spoločenskými pravidlami, nelegálne obohacovanie, odôvodňovanie moci silou alebo pod svojvoľnou zámienkou „štátneho záujmu“, o tendencií upevňovania mo-

ci, xenofóbiu a rasizmus, nezáujem o životné prostredie, drancovanie prírodných zdrojov kvôli okamžitému zisku a pohľadanie tými, ktorí boli prinútení k vystúhovalectvu.

ÚČASŤ MLADÝCH

Ked' sa vykonávanie politickej moci zameriava výlučne na ochranu záujmov niekoľkých privilegovaných jednotlivcov, budúcnosť je kompromitovaná a mladí ľudia môžu byť v pokušení prepadnúť nedôveru, lebo sú odsúdení zostať na okraji spoločnosti, bez možnosti spoluutvárať budúcnosť. Ked' však politika nájde konkrétné vyjadrenie v podpore mladých talentov a povolaní, ktoré chcú realizovať, vo svedomí i na tvárich sa rozhosťí pokoj, vzniká istá dynamická dôvera v zmysle *ja ti dôverujem a spolu s tebou verím* v možnosť pracovať spoločne pre spoločné dobro.

Politika slúži pokoju, ak sa prejavuje v tom, že uznáva charizmy a schopnosti každej osoby. „*Čo je krajšie ako podaná ruka? Boh chcel, aby slúžila na dávanie a prijímanie. Boh nechcel, aby zabíjala* (porov. Gn 4, 1) *alebo aby spôsobovala utrpenie, ale aby sa starala a pomáhala žiť. Popri srdci a rozume*

»»

sa môže aj ruka stať nástrojom dialógu“ (Benedikt XVI.).

TVORCOVIA POKOJA

Každý môže prispieť k budovaniu spoločného domu vlastným kameňom. Autentický politický život, ktorý sa zakladá na práve a čestnom dialógu medzi subjektmi, vždy znova povstáva z prevedčenia, že každá žena, každý muž a každá generácia v sebe skrýva prísľub novej vzťahovej, intelektuálnej, kultúrnej a duchovnej energie.

Nikdy nie je jednoduché prežívať takúto dôveru, pretože ľudské vzťahy sú veľmi zložité. Zvlášť v týchto časoch, keď žijeme v atmosfére nedôvery, zakorenenej v strachu z iných alebo cudzincov, v úzkosti zo straty vlastných výhod. To sa, žiaľ, prejavuje i na úrovni politiky v postojoch uzavretosti alebo nacionalizmu spochybňujúcich bratstvo, ktoré nás globalizovaný svet tak veľmi potrebuje. Teraz väčšmi ako inokedy potrebujú naše spoločnosti „tvorcov pokaja“, ktorí sa môžu stať skutočnými poslami a svedkami Boha Otca, ktorý chce dobro a šťastie ľudskej rodiny.

NIE VOJNE A STRACHU

Ked' si sto rokov po skončení prvej svetovej vojny pripomíname mladých ľudí, ktorí padli počas týchto bojov, a útrapy civilného obyvateľstva, chápeme dnes lepšie ako včera strašné poučenie z bratovražedných vojen: že totiž pokoj nemôžno nikdy redukovať len na rovnováhu síl a strachu. Držať niekoho v ohrození značí ponížiť ho do postavenia objektu a popierať jeho dôstojnosť. Preto znova tvrdíme, že stupňovanie zastrášovania, ako aj nekontrolované šírenie zbraní protirečí morálke a hľadaniu skutočného súladu.

Teror páchaný na tých najzraniteľnejších prispieva k odchodu celých populácií do exilu, kde hľadajú krajinu pokoja. Také politické reči, ktoré obviňujú migrantov zo všetkých ziel a zbabavujú chudobných nádeje, sú nepriateľné. Namiesto toho treba zdôrazňovať, že pokoj sa zakladá na rešpektovaní každej osoby bez ohľadu na jej minulosť, na rešpektovaní zákonov a spoločného dobra, a tiež na rešpektovaní nám zvereňeho stvorenia a morálneho bohatstva zdedeného po minulých generáciach.

Zvlášť pritom myslíme aj na deti, čo žijú v súčasných konfliktných oblastiach a na všetkých, ktorí sa zasadzujú za ochranu ich životov a ich práv. Jedno zo šiestich detí je vo svete postihnuté násilím a následkami vojny, či dokonca ak nie priamo samo postavené

Snímka: Pixabay

do roly vojaka či rukojemníka ozbrojených skupín.

VEĽKÝ PROJEKT

V týchto dňoch slávime už 70. výročie Všeobecnej deklarácie ľudských práv. V tejto súvislosti si pripomíname konštatovanie sv. Jána XXIII.: „Keď sa však v ľudských bytostiach prebudí vedomie o ich právach, musí sa u nich prebudíť aj uvedomenie si tomu zodpovedajúcich povinností. Vlastnenie práv zahrňa rovnako povinnosť vymáhať svoje práva ako prejav svojej dôstojnosti; a tiež uznávať tieto práva a respektovať ich u všetkých ľudských bytostí.“

Pokoj je totiž ovocím veľkého politického projektu, ktorý sa zakladá na vzájomnej zodpovednosti a závislosti ľudských bytostí. Ale je to tiež výzva, ktorú treba deň čo deň prijímať. Pokoj značí obrátenie srdca a duše a je ľahké rozpoznať tri nerozlučné aspekty tohto vnútorného a spoločného pokoja:

Pokoj so sebou samým: odmietnutie neústupčivosti, zlosti a netrpeznosti a – ako radil sv. František Saleský – prejavíť „voči sebe samým trochu vľúdnosti“

„aby sme mohli ponúknut’ „trochu vľúdnosti druhým“.

Pokoj s druhými: s rodinným príslušníkom, priateľom, cudzincom, chudobným, trpiacim...; odvaha stretnúť sa s ním a vypočuť posolstvo, čo prináša.

Pokoj so stvorením: znova odhaliť veľkosť Božieho daru a časť zodpovednosti, ktorá čaká na každého z nás ako obyvateľa sveta, občana a tvorca budúcnosti.

Politika pokoja, ktorá dobre pozná ľudskú krehkosť a počíta s ňou, môže vždy čerpať z ducha Máriinha Magnifikatu, ktoré Matka Krista Spasiteľa a Kráľovná pokoja spieva v mene všetkých ľudí: „*A jeho milosrdenstvo z pokolenia na pokolenie s tými, čo sa ho boja. Ukázal silu svojho ramena, rozpýlil tých, čo v srdci pyšne zmýšľajú. Mocnárov zosadil z trónov a povýšil ponížených, ... lebo pamäta na svoje milosrdenstvo, ako slúbil našim otcom, Abrahámovi a jeho potomstvu naveky.*“

(Preklad: Mária Spišiaková)

Franciscus

Blahoslavenstvá politika

podľa kardinála Françoisa-Xaviera Guyéna Vănu Thuâna

Blahoslavený politik, ktorý svoju úlohu náležite pozná a plne si ju uvedomuje.

Blahoslavený politik, v osobe ktorého sa zračí dôveryhodnosť.

Blahoslavený politik, ktorý pracuje pre spoločné dobro a nie pre svoj vlastný záujem.

Blahoslavený politik, ktorý zostáva verne dôsledný.

Blahoslavený politik, ktorý buduje jednotu.

Blahoslavený politik, ktorý sa usiluje o uskutočnenie radikálnej zmeny.

Blahoslavený politik, ktorý vie počúvať.

Blahoslavený politik, ktorý nemá strach.

Súčasné politické elity používajú všetky prostriedky na zničenie katolíckej kultúry

Elity z nás robia kolónie

Vysmievanie sa Kristovi (cca 1190)

V roku 1844 si Karl Marx v úvode svojich *Ekonomicko-filozofických rukopisov* kladie seriózne otázku: Ako je možné, že množstvo vyrábaného tovaru stále rastie, zatiaľ čo populácia stále väčšmi chudobnie?

Namiesto toho, aby však hľadal jedinú možnú odpoveď, totiž preto, lebo sa človek odvrátil od Boha, a následne si privykol zaobchádzať s ľuďmi ako so zvieratami, aby sám zbohatol, prišiel Karl Marx s gnostickou odpovedou, ktorá, ako sa mu zdalo, mala vyriešiť problémy liberálnej spoločnosti prepísaním DNA ľudskej prirodzenosti.

Za príčinu zjavného rozporu medzi stále rastúcim bohatstvom a stále rozšírenejšou chudobou označil súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov.

Výsledkom bolo, že tí, ktorí sa zmocnili hlavnej úlohy v procese „znárodnovania“, sa stali diabolskými despotami, a to navyše v mene spravodlivosti a slobody.

NEPRÍJEMNÁ OTÁZKA

Niečo podobné sa deje aj teraz. Sme rovnako ako vtedy divákmi gigantického rozporu.

Ako je možné, že naši politickí, európski i národní predstaviteľia celé deťaťačia nerobili nič iné, ako podnevali imigráciu prevažne muslimskej po-

pulácie, na ktorú sa vynakladali astronomicke sumy, kým domáca nemajetná populácia bola ponechaná sama na seba?

Na túto otázkou dávajú tí zasvätenejší odpoveď, z ktorej však plynie ďalšia otázka. Hovoria: Potrebujeme pracovné sily, ktoré budú prispievať na naše dôchodky, pretože európska populácia sa prestala reprodukovať.

Ak je však toto naozaj ten problém a ak sa veci majú tak preto, lebo nepripravdzame na svet deti, prečo sa potom – a to je tá vyplývajúca otázka – naša vedúca trieda, všetky masmédiá, televízia, film a teraz ešte aj školy nevenujú takmer ničomu inému, než propagáciu údajného civilizačného výdobytku, ba práva, ktoré má spočívať v bezdetnom životnom štýle, v rozpadnutej rodine, a tým v znižovaní populácie?

ODPOVEď LEVA XIII.

V roku 1884 pápež Lev XIII. v encyklike *Humanum genus* napísal: „Vzhľadom na to, že mälokto chce sám od seba slúžiť prefikaným a úskočným ľuďom, iba ak ten, ktorého duch bol omámený a ovládnutý vášnami, vyskytli sa medzi slobodomurámi takí, ktorí úplne otvorené vyhlasujú a navrhujú, aby bola použitá každá lešť a podlosť s cieľom uspokojiť dav povolovaním nemravnosti. Keď sa to podarí, ľahšie sa podrobí mocenskej ľubovôli a bude poslušný.“

Okrem zaujímavých a artikulovaných odpovedí na túto drámu, ktorej sme teraz svedkami, drámu, ktorá, ak sa nepreruší, tak priviedie nejednu populáciu k občianskej vojne, k vojne medzi chudobnými, a ku kompletnému rozkladu našej lesknúcej sa dvetisícročnej kultúry a identity, je pravdivá odpoveď len jedna: Pretože osvietené elity, ktoré nás ovládli a redukovali na kolóniu, prehliadajú, ba nenávidia katolícku kultúru a používajú všetky prostriedky na jej zničenie.

Iste, za tento zločin sa budú zodpovedať tí, ktorí ho zosnovali, rovnako ako sa z neho budú zodpovedať politici, ktorí odvracali zrak a predstierali, že sa nič nedeje.

Budem sa však zodpovedať aj my za svoju ľahkovážnu, ako aj slepú a tupú povoľnosť.

ANGELA PELLICCIARIOVÁ,
La Verità

Dňa 10. decembra uplynulo 70 rokov od prijatia *Všeobecnej deklarácie práv človeka*

Jubilujúca deklarácia

Súťaž: Pixabay

V roku 2018 si pripomíname 70. výročie *Všeobecnej deklarácie práv človeka*. V deklácií sú zapísané neodňateľné práva každého jednotlivca ako človeka bez rozdielu farby pleti, pohlavia, jazyka, vierovyznania či názoru.

Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov prijalo *Všeobecnú dekláciu ľudských práv* 10. decembra 1948. Deklácia sa stala základom medzinárodného práva v oblasti ľudských práv a slúži ako vzor pre ďalšie zmluvy a deklácie.

Deklácia existuje vo vyše 500 jazykoch vrátane slovenčiny a patrí medzi najprekladanejšie dokumenty na svete.

PROTI BARBARSKOSTI

„Neuznanie práv človeka viedlo k činnomu barbarskosti“, tvrdí deklarácia OSN. Po 60 miliónoch mŕtvyx, po šoa, po atómovej bombe... zaznel spoločne jeden výkrik: *Brániť dôstojnosť osoby!* Bolo navrhnuté jedno pravidlo správania – rešpektujúc práva a povinnosti vyhlásené v deklácií a v stovkách textov, ktoré ju nasledovali, je vhodné „urýchliť budovanie sveta, kde človek bude oslobodený od biedy a strachu“. Toto pravidlo pozýva „všetky ľudské bytosti, aby pôsobili spoločne jedni s druhými v duchu bratstva“.

Sväty Otec František pri príležitosti 70. výročia prijatia deklácie vydal posolstvo, v ktorom sa okrem iného píše, že dekláciou z roku 1948 sa uznáva „rovnaká dôstojnosť každej ľudskej osoby, z ktorej vyplývajú základné práva a slobody, ktoré nakolko korenia v prirodzenosti ľudskej osoby – nedelitelnej

jednoty tela a duše – sú univerzálne, nedeliteľné, vzájomne závislé a prepojené“. Vo *Všeobecnej dekláciu ľudských práv* sa zároveň uznáva, že „každý jednotlivec má povinnosti voči spoločenstvu, keďže jedine v ňom môže slobodne a plne rozvíjať svoju osobnosť“.

ANGAŽOVANOSŤ CIRKVI

Pápeži svätí Ján XXIII. a Ján Pavol II., na II. vatikánskom koncile vzdali úctu tomuto kroku ľudstva, ktoré vyústilo do prijatia *Všeobecnej deklarácie práv človeka*, a vyzvali veriacich aby sa aktívne angažovali, plne vytvárajúc návrhy na obohatenie tejto dynamiky. Pápež František, v minulom januári, povzbudil Cirkev aby objavila „významný vzťah medzi evanjeliovým posolstvom a uznáním ľudských práv v duchu autorov deklácie“.

Sociálna náuka Cirkvi využíva tento cieľ a navrhuje smerovanie pri budovaní spoločného dobra, ktoré umožňuje každej osobe a každej skupine plne rozvinúť svoje schopnosti ľudskej. „Táto požiadavka spravodlivosti a solidarity naberá osobitný význam pre nás kresťanov, pretože samotné evanjelium nás pozýva obrátiť pohľad na tých najmenších z našich bratov a sestier, prejavíť spolučítanie (porov. Mt 14, 14) a konkrétnie sa usilovať zmierniť ich utrpenie,“ píše pápež František v spomí-

nanom posolstve. Ked' sa totiž porušujú základné práva, alebo ked' sa privilegujú niektoré na úkor iných, alebo ak sa tieto garantujú len pre určité skupiny, vtedy podľa Františka „*dokázateľne nastávajú tažké nespravodlivosti, ktoré zase ďalej živia konflikty s tažkými dôsledkami*“.

NEUZNANIE DÔSTOJNOSTI

Sväty Otec v posolstve však poukázal aj na vázne nedostatky dodržiavania obsahu deklácie v realite súčasného sveta: „*Ked' si pozorne všimneme naše spoločnosti súčasných čias, nájdeme mnohé protirečenia, ktoré nás vedú k tomu, aby sme sa pýtali, či rovnaká dôstojnosť všetkých ľudí, slávnotne vyhlásená pred 70 rokmi, je skutočne uznaná, rešpektovaná, chránená a podporovaná za každých okolností. V súčasnom svete pretrvávajú početné formy nespravodlivosti, živené zúženými antropologickými výziami a hospodárskym modelom založeným na zisku, ktorý neváha využívať, vyradať, a dokonca zabíjať človeka.*“

Pápež František jasne pomenoval prípady, kde sa človekova „vlastná dôstojnosť neuznáva, pohŕda sa ľhou alebo sa pošliapava a ako sa jej základné práva ignorujú alebo porušujú“: „*Myslím okrem iného aj na nenarodené deti, ktorým je upierané právo vstúpiť na svet; na tých, ktorí nemajú prístup k prostriedkom nevyhnutným na dôstojný život; na vylúčených z prístupu k primeiranému vzdeleniu; na nespravodlivu pozbavených práce alebo nútenej pracovať na spôsob otrokov; na tých, ktorí sú zadržiavani v neľudských podmienkach, ktorí sú podrobení mučeniu alebo ktorým sa odopiera možnosť záchrany; na obete násilne odvlečené a na ich rodiny. Myslím aj na všetkých, ktorí žijú v prostredí, kde panuje podozrivanie a pohŕdanie, ktorí sú predmetom netolerancie, diskriminácie a násilia z dôvodu ich rasovej, etnickej, národnostnej alebo náboženskej príslušnosti. Nemôžem nespomenúť všetkých, čo trpia kumulovanými porušovami ich základných práv v tragickej podmienkach ozbrojených konfliktov, zatial' čo obchodníci so smrťou sa bezohľadne obohacujú za cenu krví ich bratov a sestier.*“

ga, iv, pl

Unikátny počin Slovenska – Deklarácia práv počatého dieťaťa – čaká na svoju realizáciu

Práva počatých

Ľudstvo prostredníctvom OSN prijalo niekoľko významných dokumentov, ktoré sa jednotlivé štáty usilujú uvádzat do praxe. Medzi dokumentmi týkajúcimi sa práv detí vynikajú Deklarácia práv dieťaťa a Dohovor o právach dieťaťa. Existuje však oblasť detských práv, ktorá stále čaká na svoje uznanie – ľudské práva nenanodených detí.

Na základe poznatkov súčasnej vedy o vzniku človeka, ako aj na základe prijatého vnímania ľudských práv je uznanie práv počatým nenanodeným deťom nevyhnutnosťou, našou povinnosťou.

V roku 1999 ako prínos k 10. výročiu schválenia Dohovoru o právach dieťaťa zverejnili štyri slovenské mimovládne organizácie (Spoločenstvo života, Hnutie kresťanských spoločenstiev detí, Združenie na pomoc mentálne postihnutým v SR a Spoločnosť priateľov detí z detských domovov – Úsmev ako dar) Deklaráciu práv počatého dieťaťa (DPPD). Vyhlásenie DPPD bolo unikátnym svetovým počinom.

Podľa Listiny základných práv a slobôd i Ústavy Slovenskej republiky je „ľudský život hodný ochrany už pred narodením“. Každá ľudská bytosť je teda od momentu počatia po smrť rovná v dôstojnosti a právach. Z toho však aj vyplýva, že aj nasciturus, čiže počatý plod, má tiež svoje práva: „*Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodo eius agitur*“ (narodiť sa majúci [počatý] sa má pokladať za už narodeného, kedykoľvek ide o jeho prospech).

Z toho vyplýva, že musíme práva počatým deťom priznať a, prirodzene, chrániť ich.

Text DPPD sa skladá z preambuly a 18 článkov. V preambule deklarácie, ktorá má slávostný charakter, sa autori odvolávajú na zdroje DPPD, ktorými sú existencia ľudských práv vychádzajúca z prirodzenosti človeka, sformulované v už v existujúcich významných medzinárodnoprávnych dokumentoch, a skutočnosť, že počiatkom ľudského života je počatie.

DEKLARÁCIA PRÁV POČATÉHO DIEŤAŤA

Preambula

Nezabúdajúc na to, že život každého z nás začal našim počatím, keď sme sa z jednej bunky, oplodneného ľudského vajíčka, vyvinuli až do súčasnej podoby, vzdávajúc veľkú vdăku svojim mamám a otcom za to, že nám dali šancu žiť,

protože podľa preambuly *Všeobecnej deklarácie ľudských práv OSN*, „*uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovných a neodňateľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete*,

protože ignorovanie ľudských práv a pohrdanie nimi viedlo k barbarským činom urážajúcich svedomie ľudstva...“,

a pretože veríme „...v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti, ako aj v rovné práva žien a mužov...“, v spravodlivosť pre všetkých, právny štát a demokraciu,

vyzývame na všeobecné „*uznávanie a zachovávanie ľudských práv a základných slobôd*“ najslabších zo slabých, tých ktorí nemajú svoj hlas.

Pretože podľa preambuly *Deklarácie práv dieťaťa a Dohovoru o právach dieťaťa* prijatých Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov „*dieťa z dôvodu svojej fyzickej a duševnej nezrelosti potrebuje osobitné záruky a starostlivosť, vrátane primarnej právnej ochrany, pred i po narodení*“,

protože podľa Listiny základných práv a slobôd i Ústavy Slovenskej republiky je „*ľudský život hodný ochrany už pred narodením*“,

a v duchu zásady klasického rímskeho práva „*nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodo eius agitur*“ (narodiť sa majúci [počatý] sa má pokladať za už narodeného, kedykoľvek ide o jeho prospech), i zásady *in dubio pro vitae* – v prípade pochybností sa máme rozhodovať v prospech ľudského života, ktorý je vždy dobrom,

vyhlasujeme túto deklaráciu určenú všetkým ľuďom dobrej vôle, príslušným štátnym orgánom a ostatným mimovládnym organizáciám, aby bola poskytnutá počatým deťom spravodlivá právna ochrana a ich rodičom potrebá pomoc a poradenstvo:

I. Každá ľudská bytosť má právo na život od počatia po prirodzenú smrť

Článok 1

(1) Každá ľudská bytosť je od momentu počatia po smrť rovná v dôstojnosti a právach. Od momentu počatia má každý právo na právnu ochranu. Prijímanie právnych predpisov i všetko konanie i nekonanie má slúžiť v prospech záujmov a práv počatého dieťaťa.

(2) Všetkým počatým deťom sa majú zaručovať bez akejkoľvek diskriminácie práva a ochrana zo strany vlast-

>>>

nej rodiny, spoločnosti a štátu bez ohľadu na ich vek, zdravotný a psychický stav, pohlavie, rasu, národný a sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menštine alebo etnickej skupine, náboženstvo, majetok, rod alebo iné postavenie.

Článok 2

Každá ľudská bytosť má právo na život. Toto právo sa má chrániť zákonom od momentu počatia až po prirodzenú smrť.

II. Počaté dieťa má právo narodiť sa, má právo mať svoju matku, otca a rodinu

Článok 3

Počaté dieťa má právo narodiť sa. Má právo byť prijaté a milované.

Článok 4

Počaté dieťa má právo byť splodené v manželstve jedného muža a jednej ženy. Má právo byť počaté a nosené v lone svojej matky.

Článok 5

Počaté dieťa má právo na harmonický život v rodine založenej na trvalom manželskom zväzku jednej ženy a jedného muža.

Článok 6

Počaté dieťa má právo, aby sa na jeho záujmy prihliadal pri vzniku, ako aj pri prípadnom zániku manželstva.

III. Počaté dieťa má právo na ochranu zdravia a zachovanie ľudskej dôstojnosti

Článok 7

(1) Počaté dieťa má právo na ochranu zdravia, najmä právo na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a právo byť pacientom.

(2) Štát má „zabezpečiť vhodnú zdravotnícku starostlivosť matkám v období pred i po narodení dieťaťa“.

Článok 8

(1) Počaté dieťa má právo na zachovanie telesnej, genetickej a duševnej nedotknuteľnosti.

(2) Počaté dieťa má právo na ochranu pred vykonávaním overovania medicínskych poznatkov na človeku. Počaté dieťa má právo na ochranu pred využitím svojich orgánov a tkanív na transplantácie. Počaté dieťa má právo na ochranu pred klonovaním, genetickými alebo inými manipuláciami a pred každým využitím s obchodným,

priemyselným, vedeckým alebo iným cieľom.

Článok 9

(1) Počaté dieťa má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti aj po smrti.

(2) Počaté dieťa má právo na dôstojný pohreb.

IV. Počaté dieťa má spôsobilosť na práva

Článok 10

Počaté dieťa má spôsobilosť na práva.

Článok 11

(1) Počaté dieťa má právo na náhradu škody, v prípade ak mu bola spôsobená ujma na zdraví.

(2) Počaté dieťa nemôže byť nikdy považované za škodu.

Článok 12

Počaté dieťa má právo dedit.

Článok 13

Počaté dieťa má právo byť obdarované.

Článok 14

Počaté dieťa má právo na plnenie z poslednej udalosti, ktorou je smrť poistenca.

V. Počaté dieťa a jeho matka majú právo na osobitnú starostlivosť a pomoc

Článok 15

Počaté dieťa má právo vyrastať a rozvíjať sa v zdraví, má právo na primenanú výživu.

Článok 16

Počaté dieťa a jeho matka majú právo na osobitnú starostlivosť a pomoc.

Článok 17

Matka počatého dieťaťa má právo na ochranu v pracovných vzťahoch a zodpovedajúce pracovné podmienky.

Článok 18

Matka a otec počatého dieťaťa majú právo na poradenstvo a pravdivé informácie o živote počatého dieťaťa.

-r-

(Snímky: archív, wikipédia)

Betlehemy sa stali dôležitou a neodmysliteľnou súčasťou oslav Narodenia Pána

Svet betlehemov

Príbeh z evanjelia o Pánovom narodení už po stáročia sprítomňujú betlehemy. Podnetom na ich vznik bolo uctievanie miesta narodenia Ježiša Krista v Betleheme.

Už v 3. storočí sa Origenes (185 – 253) zmieňuje o početných pútnikoch, ktorí smerovali do Ježišovho rodiska, do Betlehema (hebr. *Bet lechem – Dom chleba*). V nasledujúcim storočí boli zvyšky jasličiek z Betlehema prenesené do chrámu Santa Maria Maggiore v Ríme.

Vyobrazenie Narodenia Pána z obdobia okolo roku 1200 v neskorománskej kaplnke v Appiano, nedaleko Bolzana, potvrdzuje slová *Sväteho písma*, hovoriace o biednych podmienkach, v ktorých sa Ježiš narodil. Boží Syn býva v scéne narodenia znázornený ako bezbranné dieťa, obyčajný človek, ktorý sa ponížil svojím príchodom na tento svet. Leží v jasličkách – na mieste určenom na kŕmenie dobytka.

ZAČIATKY V GRECCIU

Za zakladateľa tradície vianočných betlehemov sa považuje svätý František z Assisi, ktorý v predvečer Božieho narodenia v roku 1223 inštaloval scénu narodenia Ježiša Krista v lesnej jaskyni pri dedinke Greccio v Umbrii v Ta-

liansku. Vývoj betlehemárskej tradície bol dočasne prerušený v období reformácie. V súlade s ustanoveniami Tridentského koncilu (1545 – 1563) sa rády jezuitov, františkánov a servitov (služobníkov Panny Márie) pokúsili oživiť scény z Ježišovho života, najmä prostredníctvom vianočných scénických duchovných hier a veľkonočných pašii. Škatuľky s biblickými vyobrazeniami boli umiestňované v kostoloch a čoskoro sa stali populárnymi aj v šľachtických kruhoch.

Prvé písomne doložené jasličky postavili jezuiti v svojom kolégii v Coimbre v Portugalsku v roku 1560. O dva roky neskôr bol v kostole pražských jezuitov nainštalovaný vianočný výjav, ktorý je považovaný za prvý betlehem v modernom ponímaní.

V 16. storočí rozšírili stavanie samostatných kostolných betlehemov okrem jezuitov aj františkáni.

COMMEDIA DELL'ARTE

Tvorcovia betlehemov sa nechali inšpirovať vyobrazeniami narodenia Ježiša

na gotických maľovaných oltároch a reliéfoch v jednotlivých chránoch. Medzi najznámejšie betlehemy až do súčasnosti patria neapolské jasličky vychádzajúce z tradícií talianskej Commedia dell'Arte. Scéna Kristovho narodenia bývala zasadnená do talianskych ulíc či trhov, takže sa pomaly stávala vedľajšou až zanedbateľnou v porovnaní s rozmanitými výjavmi z každodenného života Neapolčanov.

V období baroka sa neapolskými betlehemami inšpirovali aj betlehemy v Rakúsku a južnom Nemecku – v Bavorsku a Švábsku. Podľa vzoru mníchovského betlehemu z roku 1607 boli vystavene betlehemy aj v Innsbrucku (1608) a v Halle (1609). Od roku 1615 bol betlehem súčasťou vianočných sviatkov aj v benediktínskom kláštore pri Salzburgu.

Niekteré rehoľné rády využívali betlehemy na propagáciu svojho poslania a programu. V nasledujúcich rokoch sa prítomnosť jasličiek v chránoch stala takmer prestížnou záležitosťou. Tvorba betlehemov postupne prenikla do ďalších európskych krajín – Španielska, Francúzska, ostatných nemecky hovoriacich krajín, Poľska a Uhorska, teda aj na Slovensko. Vďaka misionárom sa betlehemy dostali aj mimo Európu.

V DOMÁCOSTIACH

V 18. storočí sa betlehemy stali bežnou súčasťou kostolov, odkiaľ sa šírili do zámockých kaplniek a mešťanských domácností. Veľmi oblúbené boli u prostých ľudí, čo časom začalo prekázať niektorým cirkevným hodnostárom. Napokon dosiahli, že súčasťou josefínskych reforiem cisára Jozefa II. (1741 – 1790) po roku 1780 bol zákaz vystavovať jasličky v kostoloch, pre ich „pompéznosť“ a údajné odvádzanie pozornosti od bohoslužieb. Podobný zákaz vydal aj salzubrský arcibiskup Hieronymus Franz Josef von Colloredo-Mannsfeld (1813 – 1895) 22. novembra 1784 pre Salzburské arcibiskupstvo. Z cirkevného prostredia sa tak betlehemy presunuli do súkromných obydlí, v ktorých zostali aj po zrušení uvedených zákazov. Ľudia si prenesli príbeh Ježišovho narodenia do im blízkeho, známeho či vysneného prostredia, lebo v domácom prostredí neboli viazaní cirkevným výkladom. Výsled-

>>>

kom bolo množstvo foriem a použitých techník.

Až do rozšírenia vianočných stromčekov v 19. storočí z nemeckých miest boli betlehemy ústredným symbolom Vianoc. Špecifické podoby betlehemy nadobudli aj v Rakúsku. Napríklad pre Tirolsko sú okrem klasických jasličiek príznačné i miniatúrne kolorované betlehemy vyrezané z jedného kusa dreva. V severských krajinách v betlehemskej tradícii dominovali vikingské motívy. V katolíckom Chorvátsku sa tradícia výroby betlehémov začala šíriť v 19. storočí. Umiestňovali sa na slamu rozloženú pod vianočným stolčekom a spievali sa pri nich koledy. Naopak, v krajinách s pravoslávnym vierovyznaním, ako sú Rusko, Ukrajina, Grécko, Rumunsko, Bulharsko, Srbsko či Čierna Hora, sú betlehemy nahrádzané ikonami Bohorodičiek. Ich vystavenie je podľa prísnych cirkevných pravidiel možné iba počas vianočných sviatkov.

Stavanie betlehémov sa všeobecne rozšírilo a vyvrcholilo začiatkom 20. storočia.

ÚSTREDNÉ POSTAVY

Betlehem predstavoval celý rad podobenstiev a musel obsahovať záväzné scény, ktoré tvorcovia prísne dodržiavalí. Ústrednými postavami boli Panna Mária, svätý Jozef a Ježiško.

Panna Mária sa v betlehemoch obvykle umiestňuje na ľavej strane (z pohľadu diváka), teda na tzv. evanjeliovej strane, nedaleko pastierov s ovčími stádami. Vedľa nej sa nachádza osol – symbol judaizmu, kým vôlej je symbol pohanstva, Ježiško zasa kresťanstva vychádzajúceho zo židovsko-pohanských tradícií a víťazí nad nimi. Postava Panny Márie je stelesnením materstva, ochrany a lásky. Jej symbolickými farbami sú biela – symbol čistoty, červená – symbol lásky a božstva, modrá – symbol vernosti a Krista.

Figúrka Ježiška je najmenšia v celom betleheme, zato je ústrednou postavou, okolo ktorej sú rozostavené ostatné figúrky. Neraď leží v jasličkách s roztrvenými rukami, čo je znak žehnania, ale aj všeobjímajúce gesto a náznak neskôršieho osudu Božieho Syna – jeho ukrižovania. Plienka, v ktorej je zavinený, pripomína posmrtný rubáš ukrižovaného.

Zaujímavá bola aj chronológia dopĺňania jednotlivých figúrok do betlehema počas vianočného obdobia. Najprv sa postavili samotné jasličky s oslom a volom. Ďalšou z možností bolo dať spomínany výjav do zhotovenej maštaľky. Pred Štedrým dňom do tej pri-

budol svätý Jozef s Pannou Máriou. Na Božie narodenie, po príchode z polnočnej omše, sa do jasličiek vložil Ježiško. Ako ďalší pribudli pastieri s ovečkami. Nakoniec sa priložili tria králi (mudrci), ktorí sa postupne posúvali smerom k jasličkám, aby na sviatok Troch kráľov zaujali svoje definitívne miesto. Neskôr začali postupne pribúdať aj figúrky rôznych remeselníkov, farebné kulisy a stavby.

EVANJELIZÁCIA

Do súčasnosti sú betlehemy neodmysliteľnou súčasťou vianočnej výzdoby kostolov aj domácností, pričom sú vyrobené z rôznych materiálov a v rôznom umeleckom vyhotovení. Súčasné liturgické poňatie moderných betleh-

mov súvisí s náhlym kultúrnym rozvojom kresťanských obradov, čiastočne koreniacich v 30. rokoch 20. storočia, ktoré boli neskôr úradne legitimizované a potvrdené II. vatikánskym koncilom.

V súčasnosti sa opäť objavili betlehemy ako súčasť evanjelizácie sveta v modernom kultúrnom zmysle. Súvisí to s teologickým učením, ktoré vychádza zo samotného symbolického významu betlehemu a jeho schopnosti vizuálne sprítomniť príbeh narodenia Ježiša Krista. Je symbolom viery, ale aj pripomienkou modernému človeku, že Ježiško sa rodí v srdciach všetkých ľudí rôznej farby pleti.

KM

(Snímky: Pixabay)

Rozhovor s jedným z troch sochárov, ktorí vytvorili vo Vatikáne betlehem z piesku

Narodenie v piesku

Snímka: VN

Napriek tomu, že pieskové hrady a sochy zvyčajne vyvolávajú obrazy horúcich letných dní na pláži, vo Vatikáne vznikla masívna vianočná scéna z piesku počas studenej rímskej zimy. Tradíciu betlehemov na Námestí sv. Petra vo Vatikáne založil v roku 1982 pápež sv. Ján Pavol II. Tento rok je betlehemská scéna poňatá ako vysoký reliéf vytvorený z piesku. Zo severotalianskeho Jesola ho naviezli na vatikánske námestie 700 ton. Scéna je dlhá 16 metrov a v strednej časti bude 5 metrov vysoká. Pracujú na nej traja sochári: Holand'anka Susanne Ruseleová, Rus Il'ja Filimoncov a Čech RADOVAN ŽIVNÝ (na snímke). Česká redakcia Rádia Vatikán uverejnila rozhovor s ich rodákom.

Každý materiál zadáva sochárovi určitý formát, ktorý ho obmedzuje, ale aj inšpiruje. Ako sa socha z piesku robí?

Použili sme tu klasický postup. Technický tím, ktorý prišiel na námestie už dávno pred nami, kompaktuval piesok do drevených foriem, ako sa to bežne robí. To znamená, že sa pripraví debnenie, ľudovo povedané *šalung*, do toho sa potom vrstva po vrstve uloží piesok s vodou a táto zmes sa „uťahuje“ strojmi na chodník. Tento proces sa potom opakuje až do požadovanej výšky, v tomto prípade päť metrov. Keď my výtvarníci prídeme na miesto, tak na nás už čaká pyramída s naplneným a nabitým pieskom vnútri. My už len oddebníme drevený „šalung“ a vo vnútri už je relatívne tvrdý blok piesku, ktorý je ideálny na tvorenie sôch.

Takže sa vlastne pracuje ako v kameňi?

Nie tak celkom. Blok piesku, hoci je dobre pripravený, je prirodzene relativne krehký, v tomto zmysle tu porovnanie s kameňom nie je správne a namieste. Čo sa však týka samotnej sochárskej techniky, už hovoríme o niečom inom, pretože tu ide vlastne o zvláštnu kombináciu skulptívnej techniky a modelovania. Piesková socha je vlastne skulptúra a plastika zároveň, pretože hlavný tvar skutočne tesáme z bloku piesku. Celý proces vytvárania sochy sa dá však kombinovať – a často to tak aj naozaj robíme – a piesok v rôznych častiach ešte dolepujeme.

Opravy sú teda možné.

Opravy sú do značnej miery možné, to určite...

Dokončené dielo, socha, sa na záver nejakým spôsobom fixuje?

Áno, väčšinou sochu po dokončení fixujeme roztokom bežného lepidla duvilax, ktoré sa namieša s vodou. Socha sa potom takýmto roztokom postrieka sprejom. Keď mix vyschne, vytvára na povrchu skulptúry ochranný film a do istej miery ju chráni pred nepriazňou počasia.

Ako dlho asi vydrží za bežných podmienok takáto socha z piesku?

Keby na sochu nepršalo a nepôsobila nijaká erózia ani v podobe silného vetra, tak je socha v interiéri zafixovaná de facto naveky. Tu vo Vatikáne, v danih konkrétnych podmienkach, je socha chránená strechou, takže ak by nepršalo v kombinácii s nejakým silným vetrom, tak socha má aj tu šancu prežiť veľmi dlho. Hlavným eróznom faktorom je predovšetkým dážď.

Ako konkrétnie vznikal tento betlehem, kto vytvoril návrh, ak to, pravda, nie je tajomstvo? Zdá sa totiž, že tu je prísne utajené všetko a my stojíme za dvojitým jutovým obalom (rozhovor sa konal v „sochárskej dieleni“ na Svätopeterskom námestí – pozn. red.). Ako bude teda výsledok vyzerať?

To môžem povedať hned, hoci sme tu v tomto dvojitém jutovom vreci. Autorom návrhu je Ilja Filimoncov z Moskvy a na soche pracujeme traja – Susanne Russelerová z Holandska robí *Klaňanie pastierov*, ja pracujem na *Klaňanie kráľov*. Celok je zarámovaný do kompozície troch kruhov, čo bol nápad nášho obstarávateľa Valeria Zoggiu, starostu mesta Jesolo, ktorý predstavil v decembri 2017 návrhy náčrtu projektu benátskemu patriarchovi arcibiskupovi Francescovi Moraglioovi. Po dohode s Vatikánom sa podarilo tento projekt realizovať. Inšpiráciou spomínaných kruhov bola jedna socha, ktorú som robil v minulosti, a tá pracovala s abstraktnými tvarmi elips a kruhov. Išlo o Ježiška a proroka Izaiáša. Takto poňatá geometria vlastne aj akosi korešponduje s Michelangelovou kupolou v pozadí, takže to vychádza celkom pekne.

Ako sa vám pracuje pod obeliskom na Svätopeterskom námestí? Vníma-

>>>

te nejako svoje okolie, alebo je vám v podstate jedno, či ste na pláži, v lese alebo uprostred veľkomesta?

My sme zvyknutí pracovať v podstate úplne všade, v rôznych podmienkach. Od pláži až po nákupné centrá. Pracovali sme už aj na rôznych námestiah, ale Námestie svätého Petra je z pochopiteľných dôvodov veľmi výnimcočné. Prirodzene, že to prináša aj akúsi nervozitu, možno z veľkého očakávania. Je tu obrovská sledovanosť, najmä zo strany masmédii. Len nedávno sme o tom diskutovali, že je vlastne celkom dobre možné, že ide v tejto chvíli o naj sledovanejší projekt na svete. Takže do istej miery je to tiež faktor, ktorý túto prácu robí zvláštnou. Usilujeme sa, aby výsledok bol čo najlepší, hoci podmienky sú občas limitujúce, či už ide o počasie alebo o fakt, že pracujeme na stavenisku. Po boku nám tu stavajú už týždeň vianočný stromček, takže, prirodzene, bojujeme aj s hlukom. Keď sa človek chce sústrediť a leží pri tom pol dňa na studenom bloku piesku, a niekoľko práve vtedy búcha do lešenia, tak je to, prirodzene, náročnejšie. Ale zatiaľ to zvládame.

Toto nie je prvý betlehem, ktorý robíte. Aký je váš vzťah k betlehemom?

Je predvianočné obdobie, takže je to čas betlehemov, prirodzene, že nielen pieskových. Je to čas, keď sa väčšinou

Snímka: CNS

vynoria rôzne objednávky – ľudia by radi mali betlehem z piesku. Takže tých betlehemov sme počas posledných zim urobili väčšie množstvo. Čo sa však týka veľkosti a komplexnosti celého projektu, tak tento je veľmi zvláštny. Je to jeden z najväčších, na ktorých som kedy pracoval. No čo do veľkosti, objemu piesku, množstva sochárov, tak je určite ďaleko najväčší.

Ja si však myslím, že je to zrejme prý veľký sochársky projekt tu na tom námestí od chvíle, keď boli osadené

sochy na Berniniho kolonáde. Takže budete mať tých prvenstiev a naj asi celkom dosť...

Prirodzene, sme veľmi radi, že môžeme pracovať vo Vatikáne. A to aj z historicko-spirituálnych, povedzme náboženských dôvodov. Vnímame tu nielen to duchovno, spiritualitu, ale aj obrovský kus história. Keď sa pozrieme pri práci naľavo či napravo, vidíme Berniniho, vidíme Michelangela... Takže tak akosi symbolicky sme si dovolili prispeť našou troškou piesku do mlyna.

-r-/RV

**Potešte vašich blízkych
a ako darček im
predplat'te na rok 2019
časopis**

VOX

Narodením Ježiša Krista sa dejiny sveta rozdelili na dve časti

Pred a po

Pápežský kazateľ páter RANIERO CANTALAMESSA, OFMCap., v minuloročnej adventnej meditácii pre pápeža a Rímsku kúriu predstavil Ježiša Krista z pohľadu času a vysvetlil jeho stálu prítomnosť.

Po II. vatikánskom koncile sa pri nočnej vianočnej omši v Bazilike sv. Petra vrátil do liturgie spev tzv. Kalendy z Rímskeho martyrologia. V nich sa narodenie Ježiša Krista vzťahuje na sériu historických udalostí: „*Po uplynutí mnohých vekov, keď Boh stvoril svet [...], 13. storočí po výjdení Izraela z Egypta pod Mojžišovým vedením; tisíc rokov po pomazaní Dávida na kráľa Izraela [...], v čase 194. olympiády, v roku 752 od založenia Ríma; v 42. roku vlády cisára Oktaviána, zatiaľ čo po celej krajine panoval mier, Ježiš Kristus, večný Boh a Syn večného Boha, počiatý z Ducha Svätého, aby svojím príchodom posvätil svet, sa po uplynutí deviatich mesiacov narodil v judskom Betleheme z Panny Márie.*“

CENTRÁLNY BOD ČASU

Porovnávací spôsob počítania času vo vzťahu k nejakému počiatku a k rôznym ďalším udalostiam sa radikálne zmenil príchodom Krista, aj keď sa to plne prejavilo až po nejakom čase. Už nerátame od nejakého počiatčného bodu ako stvorenia sveta, vyjdenia Izraela z Egypta či založenie Ríma, aby sme sa potom držali číselného radu rastúcom smerom k nekonečnej budúcnosti. Teraz začíname v centrálnom bode – v Kristovom narodení. Čas, ktorý mu predchádza, počítame zostupne vzhľadom k nemu: piate, štvrté, tretie storočie pred Kristom, zatiaľ čo čas, ktorý nasleduje po ňom, počítame vzostupne: prvé, druhé, tretie storočie po Kristovi. S Kristom sa objavil centrálny bod času.

Písanie letopočtu vzťahujúcemu sa ku Kristovi sa vo svete ujalo od roku 525. Až v 17. storočí navrhol jezuitský teológ a historik Denis Pétau, zvaný Petavius (1583 – 1652), aby sa k narodeniu Krista vzťahovali tiež udalostí, ktoré

predchádzali narodeniu Krista. Už nejaký čas sa najmä v anglosaskom svete a v medzinárodných vzťahoch vyskytuje tendencia vyhýbať sa písaniu letopočtu *pred Kristom* (pr. Kr.) a *po Kristovi* (po Kr.), a to z pochopiteľných ohľadov na tých, ktorí patria k iným náboženským vyznaniám. A tak sa uprednostňuje úzus *pred našim letopočtom* (pred n. l.) a *nášho letopočtu* (n. l.).

Mení sa sice označenie, nie však podstata veci. Počítanie času a rokov zostáva rovnaké, teda vzťahuje sa k narodeniu Krista.

OD POČIATKU K PARÚZII

Čas sa neodvíja v opakujúcich sa cykloch, ako to bolo v myslení gréckych filozofov – medzi modernými to takto videl napríklad Nietzsche –, ale postupuje lineárne od neupresneného, a vlastne neurčiteľného počiatku, ktorým je stvorenie sveta, k rovnako nestanovenému a nepredvídateľnému koncu, ktorým je parúzia. Kristus je stredom tejto linky, tým, ku ktorému smeruje všetko predchádzajúce a od ktorého závisí všetko nasledujúce. Zmŕtvychvstalý, čo sám seba definuje ako „*Alfa a Omega*“ (Zjv 21, 6) dejín, nielenže uistuje, že v sebe spája počiatok a koniec, ale že on sám je oným neupresneným počiatkom a nepredvídateľným koncom, autorom stvorenia a naplnenie.

Boh je úplne iný vzhľadom k svetu, dejinám a k času. Medzi oboma realitami je nekonečný a neredukovateľný kvalitatívny rozdiel. No keď ide o Krista, vždy sa k tomuto rozdielu pridružuje aj tvrdenie jeho *nekonečného* pripodobnenie. To je jadro definície Chalcedónskeho koncilu (451), ktorá hovorí, že v Ježišovi Kristovi je potrebné uznávať božskú aj ľudskú prirodzenosť „*bez pomiešania, bez premeny, bez rozdelenia, bez odlúčenia*“ (KKC, 467).

Kristus je vo svete, ale nie je zo sveta; je v dejinách a v čase, ale presahuje dejiny a čas.

VŽDY TEN ISTÝ

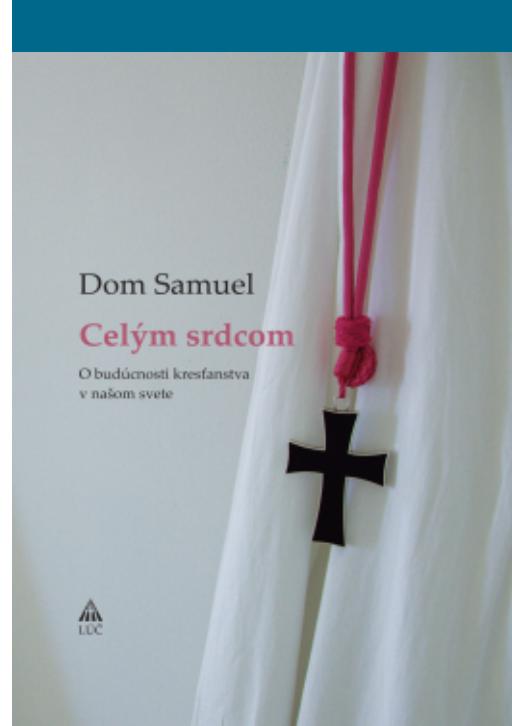
Všadeprítomnosť Krista je prítomnosť abstraktná a uniformná. Uskutočňuje sa diferencovaným spôsobom v rôznych fázach dejín spásy. Kristus „*je ten istý včera i dnes a naveky*“ (Hebr 13, 8), ale nie s tou istou modalitou. Je prítomný v Starom zákone ako predobraz, je prítomný v Novom zákone ako udalosť a je prítomný v čase Cirkvi ako sviatosť. Predobraz ohlasuje, predchádza a pripravuje udalosť, zatiaľ čo sviatosť ju oslavuje, sprítomňuje, aktualizuje, a v istom zmysle predĺžuje.

V tomto zmysle nám vianočná liturgia dáva vysloviť slová: „*Hodie Christus natus est, hodie Salvator apparuit*“, čiže „*Dnes sa Kristus narodil, dnes sa ukázal Spasiteľ*“. Povedať, že Kristus je v Cirkvi prítomný sviatostne, znamená, že spásu, ktorú uskutočnil, pôsobí v dejinách prostredníctvom znamenia, ktoré ustanovil. Slovo *sviatostne* tu má širší zmysel a odkazuje na sedem sviatostí, ale tiež na Božie slovo, a dokonca na Cirkev ako „*všeobecnú sviatosť spásy*“.

Konštatovať, že všeobecný úzus datovania dejinných udalostí priznáva Kristovi, že je tāžiskom času a dejín, nemá byť pre kresťana dôvodom na domýšľavosť a triumfalizmus, ale príležitosť na dôkladné sputovanie svedomia. Otázka, pri ktorej je potrebné začať, je prostá: Je Kristus aj stredom môjho života, mojej malej osobnej histórie? Môjho času? Má ústredné miesto len teoreticky, alebo aj fakticky? Je to pravda iba myšlená, alebo aj žitá?

(krátené)
R. CANTALAMESSA, OFMCap.
(Odseky a medzititulky: redakcia)

Neprehliadnite

trapistickú spisbu
inšpirujúcu aj laikov
na prehĺbenie a rast
duchovného života.

Žeravé uhlíky
a
Celým srdcom

Tajomstvo Vianoc vo videná anglického spisovateľa Gilberta Keitha Chestertona

Boh v jaskyni

V roku 1925 reagoval GILBERT KEITH CHESTERTON apogetickou knihou *Everlasting man* (Večný človek) na dielo Herberta Georga Wellsa *The Outline of History* (v češ. *Dejiny světa*). V kapitole *Boh v jaskyni* sa Gilbert K. Chesterton zamýšľa nad tajomstvom Vianoc.

Príbeh človeka sa začína v jaskyni. Populárne vedecké predstavy si ho spájajú s jaskynným človekom a s obrazmi zvierat, ktoré sa v jaskyniach aj našli. No aj druhá polovica ľudských dejín, ktorá je ako stvorenie nového sveta, sa začína v jaskyni.

Bolo to v jaskyni, ktorú využívali horali v oblasti Betlehema, v jaskyni, do akých aj teraz stále v noci zaháňajú dobytok. V takejto jaskyni sa k dobytku ukryli dvaja ľudia bez domova, pár, čo sa uchýlil pod zem, pretože pred nimi zabuchli dvere preplneného hostinca. Tu, pod nohami okoloidúcich, v pivnici, v suteréne sveta, sa narodil Ježiš Kristus.

No v tomto druhom stvorení je naozaj čosi symbolické – v korenoch prehistorickej skaly alebo rohoch dobytka. Aj Boh bol človekom z jaskyne.

NEHCENÁ MATKA

Množstvo legiend a literatúry, ktoré narástá a nikdy rášť neprestane, opakovalo a zdôrazňovalo ten prostý paradox – ruky, ktoré vytvorili slnko a hviezdy, boli zrazu primalé, aby dosiahli na obrovské hlavy prizerajúceho sa dobytka.

Betlehem je skutočne miestom, kde sa stretávajú paradoxy a extrémy. Ale je aj miestom, odkiaľ vychádza ďalší aspekt poľudňovania kresťanstva. Ak by svet chcel nájsť niečo, čo by nazval nekontroverzným aspektom kresťanstva, pravdepodobne by si zvolil Vianoce. A predsa sú Vianoce prepojené s tým, čo sa pokladá za kontroverzny aspekt kresťanstva, aj keď nerozumiem prečo – hovorím o úcte, ktorá sa preukazuje Panne Márii.

Ked' som bol chlapec, puritánskejšia časť generácie protestovala proti soške na kostole v našej farnosti, ktorá predstavovala Pannu s Dieťaťom. Po veľkých sporoch sa dospelo ku kompromisu: odstráneniu Dieťaťa. Človek by si myslel, že práve tým sa soška stala ešte väčším dôkazom takzvanej maličkostí. Tradičie viery v umení a literatúre však do-

ny Márie z pohľadu protestantskej teológie – pozn. red.). Iba ak by snáď sama matka, zbavená takejto zbrane, bola považovaná za menej nebezpečnú.

Lenže ešte symbolicjšia sa ukázala praktická zložitosť tejto operácie. Sotva sa dá zo sošky matky vytesať podobera novorodeného dieťaťa. Novorodené dieťa totiž sochár nemôže umiestniť do vzduchu – a vlastne v skutočnosti vôbec nemožno mať samostatnú sošku novorodenca. Nemôžete osekať sochu matky koldokola od novorodenca. A tak sa ani idea novorodeného dieťaťa nedá umiestniť do vzduchoprázdna, nedá sa o nej uvažovať bez toho, aby sme neuvažovali aj o novorodencovej matke. Nemôžete navštíviť dieťa, ak nenavštívite jeho matku, nemôžete v bežnom ľudskom živote k dieťaťu priblížiť inak, než skrzes jeho matku.

Ak máme teda v tomto ohľade vôbec uvažovať o Kristovi ako o dieťati, je to jasné, ako to bolo jasné v dejinách. Budmusíme vynechať Krista z Vianoc, alebo Vianoce z Krista, alebo musíme priopustiť, aj keby len tak, ako to priopúšťame na starom obrázku, že ony sväté hlavy majú k sebe priveľmi blízko, než aby sa ich svätožiare nemiešali a nekrížili.

POHĽAD NARUBY

Dá sa povedať, že v tom zemskom záhybe či pukline v tých suchých sivých kopcoch sa stalo toto: celý vesmír sa obrátil naruby. Chcem tým povedať, že všetky oči, ktoré boli dovtedy obrátené smerom von k tomu najväčšiemu, sa teraz obrátili dovnútra, k tomu najmenšiemu.

V istom zmysle je však pravda, že Boh, ktorý bol len naokolo, bol obvodom, bol vnímaný ako stred – a stred je nekonečne malý. Je pravda, že spirituálna špirála sa odvtedy skrúca dovnútra, nie von, a v istom zmysle je dostredivá, nie odstredivá. Viera sa stáva vo viac ako v jednom zmysle slova náboženstvom maličkých a maličkostí. Tradičie viery v umení a literatúre však do-

Sir Edward Coley Burne-Jones:
Narodenie

statočne dosvedčili tento paradox božskej bytosťi v kolíske. Možno však nie až tak úplne jasne zdôraznili význam božskej bytosťi v jaskyni.

A naozaj, tradičia jaskynu až tak zreteľne nezdôraznila. Je známe, že betlehemská scéna sa zobrazovala v každom možnom prostredí a období, uprostred rôznej krajiny i architektúry, a je vlastne krásne a obdivuhodné, že ľudia si ju predstavovali rozlične, podľa vlastných tradícií a individuálneho výberu. Hoci si všetci uvedomovali, že sa odohrala v stajni, nie mnogým došlo, že to bola vlastne jaskyňa. Našli sa kritici, ktorí dokonca boli takí hlúpi, že naznačovali, že medzi stajňou a jaskyňou je akýsi rozpor. No v takom prípade zrejme toho nemohli mnoho vedieť o jaskyniach či stajniach v Palestíne. Ked' vidia rozdiely, ktoré neexistujú, je zbytočné dodávať, že rozdiely, ktoré existujú, nevidia. Ked' napríklad jeden známy kri-

>>>

tik hovorí, že Kristus narodený v jaskyni v skalách je to isté, ako Mitra vyskocivší živý z kameňa, znie to ako paródia na porovnávacie náboženstvo.

Existuje totiž čosi ako pointa príbehu, aj keby ten príbeh mala byť lož. A predstava hrdinu, ktorý sa, ako Pallas Aténa z Diovoho mozgu, objaví zrazu dospelý a bez matky, je pravým opakom idey boha narodeného ako obyčajné dieťa úplne závislé od matky. Či už dávame prednosť ktorojkoľvek z týchto predstáv, mali by sme určite vidieť, že sú to protikladné idey. Spájať ich len kvôli tomu, že obe obsahujú látku zvanú kameň je asi také hlúpe, ako dávať dokopy trest potopy a krst v Jordáne len preto, lebo oboje obsahuje vodu.

Či už je to tajomstvo či mýtus, mal sa Kristus očividne narodiť v diere v skale predovšetkým preto, lebo to znamenalo miesto človeka bez domova. No je pravda, že jaskyňa sa rozhodne nevyskytovala tak často medzi faktmi obklopujúcimi prvé Vianoce, ako iné symboly.

Dôvod je zrejme v povahe toho nového stvoreného sveta. Bol to v istom zmysle problém novej dimenzie. Prvé dejstvo bozskej drámy sa nielenže nedohralo na javisku vystavanom nad divákom, ale konalo sa na temnej scéne za oponou, skryté pod úrovňou pohľadov, a to je idea, ktorá sa už dá veľmi ľažko vyjadriť vo väčšine foriem umeleckého prejavu.

PASTIERI NAŠLI PASTIERA

Muži z ľudu, muži populárnej tradície, ako trebárs pastieri, boli všade tvorcami mytológií. Práve oni najpriamejšie pocíťovali potrebu obrazov, ktoré sú dobrodružstvami imaginácie, mytológie, ktorá je hľadaním vábivých názakov niečoho napoly ľudského v prírode. Oslovoval ich tupý význam období a zvláštnych miest a pri tom všetkom práve ich najmenej brzdili či mrazili filozofie či skazené civilizačné kulty. Oni najlepšie chápali, že dušou krajiny je príbeh a dušou príbehu je osobnosť.

No racionalizmus už začal kaziť tieto skutočne iracionálne, hoci imaginatívne poklady vidiečana. Na vidiek začal všade zostupovať súmrak, súmrak sklamania, v hodine, keď táto hľadka mužov objavila, čo hľadala. A hoci to nikto z ľudí netušil, blížila sa hodina, ktorá mala všetky veci ukončiť a naplniť, a hoci to nik z ľudí nepočul, nad divokými vrchmi sa zdvihol jeden vzdialený výkrik v neznámom jazyku. Pastieri našli svojho Pastiera. A to, čo našli, bolo zajedno s tým, čo hľadali.

Lud sa v mnohom mylil, no nemýlil sa, keď veril, že sväté veci môžu mať

svoj príbytok a božskosť nemusí prestupovať hranice času a priestoru. A barbar, ktorý vymyslel primitívnu báj o tom, ako ktosi ukradol slnko a ukryl ho v debni, alebo ten najdivokejší mýtus o bohu, ktorý bol zachránený a jeho nepriateľovi, ktorý bol oklamaný kameňom, bol bližšie k tajomstvu jaskyne a vedel viac o kríze sveta ako všetci tí v kruhu miest okolo Stredomoria, čo sa uspokojili s chladnými abstrakciami alebo kozmopolitnými generalizáciami.

Miesto, ktoré objavili pastieri, nebola akadémia či abstraktá republika. Nebolo to miesto, kde sa mýty premieňajú na alegórie, pitvú, vysvetľujú alebo zavrhujú. Bolo to miesto, kde sa plnia sny. Od tej hodiny sa vo svete už nevytvorili žiadne ďalšie mytológie. Mytológia je hľadanie.

SVET MÚDROSTI

Hlas, ktorý zaznel, však predsa len počuli aj filozofi. Tento zvláštny príbeh je aj o nich, ktorí prišli z východných krajín, korunovaní vznešenosťou kráľov a zaodetí záhadnosťou mágov.

Tá pravda, ktorou je tradícia, si ich múdro zapamätala ako neznáme veličiny, rovnako záhadné, aké sú ich melodické mená: Melichar, Gašpar, Baltazar. S nimi však prišiel celý ten svet múdrosti, čo pozoroval hviezdy v Chaldejsku a Slnko v Perzii. Nezmýlime sa, ak v nich uvidíme rovnakú zvedavosť, aká poháňa všetkých mudrcov. Zastupovali by rovnaký ľudský ideál, aj keby sa boli v skutočnosti volali Konfucius, Pythagoras či Platón. To oni hľadali

li nie rozprávky, ale pravdu o veciach, a keďže ich smäď po pravde bol v skutočnosti smädom po Bohu, aj oni získali svoju odmenu. Ale ak máme ich odmene porozumieť, musíme pochopíť, že pre filozofiu, rovnako ako mytológiu, je tá odmena dovršením nedovŕšeného.

Takí učení muži nepochybne prišli, aby sa utvrdili v tom, čo bolo pravdivé v ich tradícii a správne podľa ich uvažovania. Konfucius by možno našiel nové opodstatnenie rodiny v samom obrátení Svätej rodiny, Budha by sa pozeral na nový typ odriekania, na hviezdy radšej ako na klenoty a božkosť väčšmi ako na kráľovskú dôstojnosť. Mali by právo povedať, alebo skôr mali by nové právo povedať, že v ich starom učení bola pravda.

OBJAV NEČAKANÉHO

Tito učení muži sa však prišli predovšetkým poučiť. Prišli s úmyslom dovršiť svoje koncepcie niečim, na čo ešte neprišli, ba iste aj vyvážiť svoj nedokonalý vesmír niečim, proti čomu možno pôvodne vystupovali. Budha by bol prišiel zo svojho neosobného raja, aby uctieval osobu. Konfucius by bol prišiel zo svojich predkom zasvätených chrámov, aby uctieval dieťa. Tento príklad čínskej úcty ilustruje novotu tohto kozmu, ale platilo by to aj o ďalších pochanských vierach.

Nik nepochybuje, že súčasťou evanjelia, v ktorom bol sám Boh v detstve podriadený pozemským rodičom, je rozumný rešpekt voči rodičom. Ale ten druhý význam, že rodičia boli podriade-

>>>

ní jemu, naozaj uvádza na scénu myšlienku, ktorá nie je konfuciánska.

Traja králi, ktorí reprezentujú mysticizmus a filozofiu, sú ponímaní ako ľudia hľadajúci niečo nové, a dokonca ako ľudia nachádzajúci niečo nečakané. Ten napäť pocit krízy, ktorý stále podfarbuje vianočný príbeh, ba aj každú oslavu Vianoc, zdôrazňuje ideu hľadania a objavu. V tomto prípade ide o objav vskutku vedecký – náboženstvo je väčšie ako filozofia.

Možno o tom už aj vedeli. Filozofia, rovnako ako mytológia, bola v podstate hľadaním.

A práve uvedomenie si tejto pravdy prepožičia tradičnú vznešenosť a záhadnosť postavám troch kráľov: objav, že náboženstvo je širšie ako filozofia a že toto je najširšie z náboženstiev, obiahnuté v tomto úzkom priestore. Mággovia hľadeli na zvláštny päťuholník s obráteným ľudským trojuholníkom. Taký je totiž paradox tejto skupinky v jaskyni – hoci naše emócie, čo k nemu cítime, sú detsky prosté, naše myšlienky o ňom sa môžu s nekonečnou zložitosťou rozvetvovať. A nikdy nedospejeme k záveru našich vlastných úvah o dieťati, ktoré bolo otcom, a o matke, ktorá bola dieťaťom.

TEMNO PRÍBEHU

Dalo by sa pokojne povedať, že mytológiu priniesli pastieri a filozofiu zase filozofi a že len na nich zostalo, aby si skombinovali s uznaním náboženstva. No bol tu aj tretí prvok, ktorý nesmieme ignorovať, a ktorý toto náboženstvo zmierenia ignorovať odmieta.

Už v prvých scénach tejto drámy bol prítomný nepriateľ, ktorý poškvnil legendy žiadostivosťou a zmrazil učenie teórie do ateizmu, a ktorý odpovedal na priamu výzvu ešte priamejšou metodou, ktorou je vedomé uctievanie démonov. Vládca podriadený Rímu, zrejme vyzbrojený a obklopený rímskymi znakmi a poriadkom, hoci bol sám východnej krvi, v tej hodine v sebe azda pocítil v sebe ducha čudných vecí.

Všetci poznáme príbeh o tom, ako sa Herodes, vyplášený chýrom o záhadnom rivalovi, rozpamäta na divoké gesto nevypočítateľných ázijských despotov a nariadiil masakru všetkých podozrivých: celej novej generácii obyvateľstva.

Každý ten príbeh pozná, ale nie všetci si možno všimli, aké má miesto v príbehu ľudských náboženstiev. Nie každý rozoznal jeho význam a význam jeho kontrastu s korintskými stĺpmi a rímskou dlažbou toho dobytého a na povrchu civilizovaného sveta. Možno len

Evie Honeová: *Narodenie Ježiša*

jasnovidec by rozoznal čosi ako veľkého sivého ducha, čo Herodesovi nazeral cez plece, uvidel by za ním tú obrovskú strašidelnú tvár, tvár Molocha, ktorého uctievali Kartáginci, Molocha očakávajúceho svoju poslednú obetu od vládcu nad Šemovými národmi. Aj démoni pri tej prvej vianočnej oslave hodovali – svojím spôsobom.

NACHÁDZANIE ZMYSLU

Ak nerozoznáme prítomnosť toho nepriateľa, nielenže nám ujde zmysel kresťanstva, ale aj zmysel Vianoc. Tie sa pre nás kresťanov stali jednou a v podstate jednoduchou vecou.

Ale ako všetky pravdy tejto tradície, aj Vianoce sú vlastne veľmi zložité. Zároveň v nich znejú mnohé tóny: tón pokory, tón veselosti, tón vdăčnosti, tón mystickej bázne, ale aj tón bdelosti a

drámy. Nie je to len príležitosť pre mietrotvorcov, tak ako to nie je iba šanca veseliť sa. Nie je to len hinduistická mierová konferencia, tak ako to nie je len škandinávsky sviatok zimy. Je v nich aj niečo vzdorovité, niečo, čo prepožičia náhľemu polnočnému zvonenu zvuk ako výstrely z diel v bitke, ktorá bola práve vyhratá.

Všetko toto neopísateľné, čo nazývame vianočnou atmosférou, visí vo vzduchu len ako pozostatok pretrvávajúcej vône či unikajúci dym po tej úžasnej jasavej explózii, ktorá sa odohrala v tej jedinej hodine v judských vrchoch pred dvoma tisícročiami. Ale chut' je stále jedinečná a zároveň je prveľmi subtilna alebo prveľmi osamotená, aby sa dala vystihnúť naším používaním slov *pokoj* či *mier*.

NEBO POD ZEMOU

Už zo samotnej povahy príbehu bola radosť v jaskyni radosťou v pevnosti alebo v úkryte ľudí mimo zákona. Ak to správne pochopíme, nie je neúctivé povedať, že sa radovali v zákope. Nie je totiž pravda len to, že akási podzemná miestnosť bola úkrytom pred nepriateľmi a že nepriatelia sa už hmýrili po kamennej pláni, čo sa nad ňou rozprestiera ako obloha. Nejde len o to, že kopytá Herodesovho koňa mohli v tom zmysle predupotať ako búrka ponad hlavou Krista ukrytého v podzemí. Ide aj o to, že v tom obraze sa skrýva skutočná myšlienka predsunutej hliadky, ktorá sa prevítalá cez skalu a vstúpila na nepriateľské územie. V tomto zahradnom božstve sa skrýva idea podvračania sveta, otriasania vežami a palácmi zospodu. Ešte aj veľký kráľ Herodes pocítil pod sebou to zemetrasenie a zaknásal sa spolu so svojím rozhojdaným palácom.

A to je možno aj najmocnejšie z tamstiev tej jaskyne. Hoci vraj ľudia hľadajú pod zemou skôr peklo, v tomto prípade bolo pod zemou samo nebo. To je práve paradox – to najvyššie môže pôsobiť len zospodu. Kráľovská krv sa môže navrátiť k svojej ríši len akouasi rebéliou. A cirkev od počiatku, a azda najmä na počiatku, nebola kniežatstvom, ale revolúciou proti kniežaťu sveta.

Ked' sa v jaskyni narodil Ježiš Kristus a v katakombách sa zrodilo kresťanstvo, oblohe stále vládol Olymp podobný nepohyblivému mraku vytvorenému do mnohých mohutných útvarov; filozofia stále zasadala vo vysokých miestach, ba na kráľovských trônoch. V oboch prípadoch si môžeme všimnúť ten istý paradox, paradox re-

>>>

volúcie, pocitu čohosi opovrhovaného a obávaného.

PARADOX REVOLÚCIE

Toto je paradox revolúcii: niečo je od-sudzované a zároveň obávané. Jaskyňa je jamou alebo vyhnancovom, kam vyhnancov odmetú ako odpad. Ale zároveň je to úkryt pre niečo cenné, po čom tyraňia bažia ako po poklade. Vyhnanci sú v jaskyni, pretože si na nich hostinský ani len nespomienie, ale aj preto, lebo kráľ na nich nikdy nemôže zabudnúť.

A tento paradox je prítomný aj v tom, ako sa svet správal k ranej Cirkvi. Bola dôležitá, hoci stále bezvýznamná, a rozhodne bola stále bez moci. Bola dôležitá len preto, lebo bola neznesiteľná. Neznesiteľná v tom zmysle, pretože bola neznášanlivá. Neznášali ju, lebo Cirkva svojím vlastným tichým a takmer tajným spôsobom vyhlásila vojnu. Po-vstala z podzemia, aby zničila nebesia a zem pohanstva. Nepokúšala sa zničiť všetky tie výtvory zo zlata a mramoru, no predstavila si svet bez nich. Odvážila sa pozriet' rovno cez ne, akoby boli zlato a mramor len sklom.

Tí, ktorí kresťanov obvinili, že pod-pálili Rím, boli oholováči, no aspoň vystihli povahu kresťanstva oveľa lepšie ako tí z našich súčasníkov, ktorí nám nahovárajú, že kresťania boli akousi etickou spoločnosťou, ktorá bola ne-rozvážne prenasledovaná, lebo kázala, že ľudia majú povinnosti voči svojim bližným, a že boli len mierne neobl'úbení, lebo boli takí pokorní a mierni.

Aj preto má kráľ Herodes svoje miesto v betlehemskej hre, lebo on je tou hrozbou obrátenou proti bojujúcej Cirkvi a od začiatku ju ukazuje ako pre-nasledovanú a zápasiacu o svoj život. Tí, ktorí si myslia, že je to rozpor, by si mali uvedomiť, že tento rozpor znie naraz s vianočnými zvonmi.

TRI PRVKY VIANOC

A tak sú vo Vianociach prítomné tri rôzne a často do kontrastu uvádzané veci, ktoré sú však predsa jedno.

Prvou je ľudské inštinktívne hľadanie nebies, nebies, ktoré sú rovnako doslovne a takmer také lokálne ako domov. Je to myšlienka, ktorú sledovali všetci básnici a pohania pri tvorbe mýtov – konkrétné miesto musí byť svätyňou boha alebo príbytkom požehnaných, že krajinu vŕt je krajina, že návrat ducha musí byť vzkriesením tela. Netvrďim, že racionalizmus tú potrebu odmietol uspokojiť. Len vrvávím, že ak ju odmietnu uspokojiť racionalisti, pohania nebudú spokojní.

Neznámy etiópsky umelec: *Narodenie Ježiša*

Druhým prvkom je filozofia, ktorá je väčšia ako iné filozofie. Vidí svet cez stovku okien, kym antický stoik či moderný agnostik sa díva iba cez jediné. Vidí život cez tisícku očí, ktoré patria tisíckam rôznych typov ľudí, kym oproti nej stojí len jednotlivé hľadisko stoika alebo agnostika. Má niečo pre všetky ľudské nálady, nachádza činnosť pre všetky typy ľudí, rozumie tajomstvám psychológie, uvedomuje si hĺbky zla, rozlišuje medzi skutočnými a neskutočnými závrakmi a zázračnými výnimkami. Jedným slovom, je v nej viac, nachádza v jestvovaní viac na uvažo-vanie, dostáva zo života viac.

A po tretie, hoci je táto viera dosť lokálna pre poéziu a väčšia ako každá iná filozofia, zároveň je to výzva a boj. Hoci sa úmyselne rozširuje, aby prijala každý aspekt pravdy, stále je pevne obrnená proti každému omyleu. Presvedčí ho-cijaký typ človeka, aby za ňu bojoval, získa si každú zbraň, s ktorou bojuje, rozširuje svoje poznanie vecí, za ktoré a proti ktorým sa bojuje, používa na to každé umenie zvedavosti alebo súcitu, no nikdy nezabúda, že bojuje. Vyhla-suje mier na zemi a nikdy nezabúda, žeby bol boj v nebi.

PRÍTOMNOSŤ DUCHA

Toto teda je trojica právd symbolizo-vaná troma typmi zo starého vianočného príbehu. Sú to pastieri, králi a ten ďalší kráľ, ktorý rozpútal vojnu proti deťom. Nie je skrátka pravda tvrdiť, že iné náboženstvá a filozofie sú v tomto smere jeho rivalmi. Nie je pravda, že by ktorékoľvek z nich tieto charakte-

ristiky spájali, nie je pravda ani to, že by to ktorékoľvek z nich predstierali. Budhizmus môže hľásať, že je rovnako mystický, ale nemôže sa hľásiť k tomu, že by bol rovnako bojovný. Islam môže hľásať, že je rovnako bojovný, ale ani sa nehlási k tomu, že by bol metafyzický a subtílny. Konfuciánstvo sa môže hľásiť k tomu, že uspokojuje potrebu filozofov po poriadku a rozume, ani sa však nehlási k tomu, že by uspokojovalo potrebu mystikov po zázraku a svia-tosti a posvätenie konkrétnych vecí.

O prítomnosti tohto ducha súčasne univerzálneho a jedinečného je veľa dôkazov. Na nikoho z nás totiž nijaký iný príbeh, nijaká pohanská legenda ani filozofická anekdota či historická udalosť v skutočnosti nemôžu zapôsobiť tým zvláštnym, dokonca pálčivým spôsobom, ako slovo *Betlehem*. Nijaké iné narodenie boha alebo detstvo mudrca nám neprispomína Vianoce či čokoľvek, čo by sa im podobalo. Sú to veci bud' prveľmi chladné alebo prveľmi frivo-lné, prveľmi formálne a klasické alebo prveľmi prosté a divošské, alebo pri-veľmi okultné a zložité.

Nikto z nás, či už máme akékoľvek názory, by k takejto scéne nešiel s po-citom, že ide domov.

(krátené)

G.K. Kestrel?

(Odseky a medzititulky: redakcia)

Daniel Hevier

Vianočná pošta

(List druhý)

Vypukli znova Vianoce
tak ako roky predtým
uchmatnúť každý niečo chce
niečo čo práve letí

Krikľavé pestré reklamy
z výkladov kričia všade
a štucháme sa laktami
pri predbiehaní v rade

Týždne sme zlostní na seba
a potom dobrí dva dni
nikomu nič viac netreba
a nikto nie je hladný

("Tí ktorým sa nič neušlo
si za to môžu sami!")
Pred sebou máme hrubé sklo
dosýta napráskaní

Stále tú istú koledu
nám hrajú na volkmenoch
A lepkaví sme od medu
hladíme nasrdeno

Píšem vám deti ako som
ušiel od takých Vianoc
A šiel som len tak za nosom
už stmievalo sa na noc

Tam som ho stretol zakrátko
Za mestom Toho chlapca
Ba skôr to bolo chlapčiatko
Iba tak prechádzal sa

Tak som sa ho tam opýtal
Ty si sa chlapče stratil?
Chvíľu tam mlčky iba stál
potom sa spýtal A ty?

Nikomu som sa nestratil
ja iba hľadám ľudí
Stálo ma to už veľa sôl
ako tu svetom blúdim

Hovorím Nikto nemá čas
na čiesi cudzie decká
A chlapček A čo chcete nájst'
iba mať plné vrecká

Ved' meníte sa na škrečkov
a vravíte si Hrab si

Hľadáte teplé miestečko
mlátite všetkých slabších

Potom si ešte povzdyhol
A nepoznáte sníčky
a zabudli ste na ticho
na hviezdy na studničky

Nemáte nebo nad hlavou
len nebá obrazoviek
Až za náramnou diaľavou
občas sa mihne človek

Kto ešte smúti za vločkou
ktorá sa o zem udrie
Vravím mu Počkaj kamoško
más reči veľmi múdre

Náš svet je komplikovaný
všetko sa zamotáva
a všade striehnu oplani
utŕžiš zľava sprava

Si dobrý? Vyjdeš na sucho
Dobráci vyšli z módy
tým ujde sa len zauchó
Tak to na svete chodí

Na únosy a strieľačky
hrajú sa krpci v jasliach
fajčia vari už prváčky
a radosť tá už zhasla

Teraz som bol ja dojatý
prišlo mi ľúto seba
Chlapček ma schoval v objatí
aby som sa viac nebál

Ved' preto chodia Vianoce
U dobrých zvonia U zlých
To čo sa občas zamoce
nech sa viac nezauzlí

Vyzvedám jeho priezvisko
Pýtam sa Chlapče kto si?
A on mi na to Ježiško
A zmizol v hĺbke noci

Z pohľadnicových ježiškov
je iba jeden pravý
Ten chlapček, ktorý chodí tmou
Možno sa u vás staví.

Nezabudli
ste si
predplatit'
VOX?

Objednávky:
vox.zdruzenie@gmail.com 0918 472 420

Osvietenská Veľká francúzska revolúcia zmenila nielen kalendár, ale zrušila aj Vianoce

Oslava Dňa psa

Krvavé hrôzy Veľkej francúzskej revolúcie, neprávom opisovanej ako počiatok éry „slobody a ľudských práv“, sú dôkazom, že bez Boha a bez vplyvu kresťanstva sa nedá realizovať ani heslo revolúcie: *Sloboda, rovnosť, bratstvo.*

Myšlienkový svet osvietenstva postavil rozum na miesto Boha a kresťanskej viery. Osvietenci tvrdili, že keď sa ľudia začnú riadiť rozumom a nie kresťanským účením, tak všade zavladne tolerancia a sloboda. V mnohých publikáciach a učebniach sa dočítame, že až osvietenstvo odstránilo skostnatené, nevedecké, zavádzajúce a antihumánné javy náboženstva, najmä katolíckeho.

ODKRESŤANČENIE

Veľká francúzska revolúcia (1789 – 1799) zrušila dovtedajší *ancien régime* (starý poriadok) a viedla k nastoleniu nového poriadku, ktorý sluboval totalnu premenu celej spoločnosti. Podľa Výboru pre verejnú bezpečnosť bolo na nastolenie demokracie a záchrany francúzskeho národa pred utláčaním zo strany Katolíckej cirkvi nevyhnutné „úplne zmeniť ľud, ktorý chceme osloboodiť, odstrániť predsudky, zmeniť jeho zvyklosť, obmedziť jeho potreby, vykoreníť neresti a očistiť jeho túžby“.

Revolučnú proticirkevnú zástavu niesol najmä Jacques-René Hébert (1757 – 1794), vydavateľ vyslovene protináboženského, najmä protikatolíckeho časopisu *Le Pére Duchesne*. Základným poslaním časopisu bol predovšetkým stály boj proti Cirkvi ako „hlásateľke ideológie stredovekých a prezitých despoci“. Hébert sa v revolúcii stal hlavným iniciátorom „odkresťančenia“, hnania, ktoré malo za cieľ zničiť všetky stopy po kresťanstve. Hébertisti boli zanietení zástancovia kultu Rozumu a podporovali použitie hrubej sily na dekristianizáciu Francúzska.

Kedže občan Maximilien de Robespierre (1758 – 1794) neboli proti dekristianizácii, začalo sa veľké prenasledovanie Cirkvi. Zaviedlo sa nové náboženstvo – patriotizmus. Podľa revolučnej (hrôzo)vlády „ľudu“ „predmetom národného a verejného uctievania nesmie byť nič iné než sloboda a svätá rovnosť“. Zakázalo sa používať slovo svätec, úctu k svätým nahradil kult martýrov revolúcie.

REVOLUČNÝ KALENDÁR

Kedže sa skončil *ancien régime*, došlo aj k zrušeniu gregoriánskeho kalendára. Už rok pred revolučiou navrhol ateista Sylvain Maréchal vlastný systém, ktorý odstránil sväte dni a sviatky z rímskokatolíckeho roka a 25. decembra, Božie narodenie, nahradil Dňom Newtonových detí (*podľa juliánskeho kalendára sa sir Isaac Newton narodil 25. decembra 1642 – pozn. red.*)

Oveľa radikálnejší kalendár ustanovil Národný konvent v roku 1792, revolučnou terminológiou povedané „v druhom roku slobody“. Od vypuknutia revolúcie (14. 7. 1789) sa totiž počítali „roky slobody“, ktoré 22. septembra 1792 nahradili „roky republiky“ – prvým z nich bol rok 1792. Druhý rok republiky sa začal 1. januára 1793. Piateho októbra 1793 vznikol nový, tzv. revolučný kalendár, nezávislý od gregoriánskeho. Rok sa začínal v deň jesennej rovnodennosti určenej podľa pozorovaní v Paríži. Rok bol rozdelený na 12 mesiacov, každý mal 30 dní (tri dekády). Zvyšných päť, v prie stupnom roku šesť dní, zvané doplnkové (*sansculottides*), sa zaradili na koniec roka. Posledný deň dekády a doplnkové dni boli sviatočné dni. Dni a mesiace boli prostredie číslované, takže označenie dňa vyzerala napríklad takto: Siedmy deň prvého mesiaca piateho roku republiky.

Kedže číslenie dní a mesiacov sa začalo často kritizovať, revolučný básnik Fabre d'Eglantine vytvoril poetické názvy mesiacov podľa ročných období. Podľa zvierat a poľnohospodárskych nástrojov pomenoval aj každý jeden deň v roku, doplnkové dni zasa podľa stromov, kríkov a rastlín. Kalendár s novými názvami dní začal platiť 24. 11. 1793.

Zaviedla sa desiatková sústava merania, dokonca aj jednotky času mali byť desiatkové. Deň sa začal deliť na 10 hodín (*heure décimale*), každá hodina mala 100 časťí (*minute décimale*), ktoré mali, ako ináč, tiež 100 časti (*seconde décimale*). Toto delenie dňa sa však netiesnilo všeobecnej obľube a 7. apríla 1795 sa oficiálne zrušilo.

ZRUŠENÉ VIANOCE

Deštrukcia Katolíckerj cirkev však pokračovala. „*Čo napokon majú knazi spoľačne s Bohom? Morálke preukazujú takú zlú službu ako šarlatáni medicíne. Nič sa tak nepodobá ateizmu ako nimi prikazované vyznania. Zavedte tie najhonornejšie sviatky pre celú Republiku a okrem toho sviatky špeciálne a krajské, nech sú to dni odpočinku, ktoré nahradia tie, čo kvôli okolnostiam zanikli,*“ rozohňoval sa v roku 1794 Robespierre. A tak revolucionári zrušili Vianoce.

Zničiť či znesvätí chrám je jedna vec, ale odstrániť a vymazať z mysľí ľudí silný kresťanský sviatok, akým Vianoce určite sú, je čosi úplne iné. Padlo teda rozhodnutie nahradiť ich. Zakázala sa polnočná omša, znázornenie scény narodenia aj betlehemy. Texty kolied sa transformovali tak, aby oslavovali politických vodcov, a nie Boha a kráľov (*vo francúzskych koledách sa spomíinali aj francúzski panovníci – pozn. red.*) či biblických troch mudrov, pre Republiku rovnako neprípustných. Aby zmena bola v dokonalom súlade s novým kalendárom, tak sa Štredý deň premenoval na *Le jour du chien* – Deň psa.

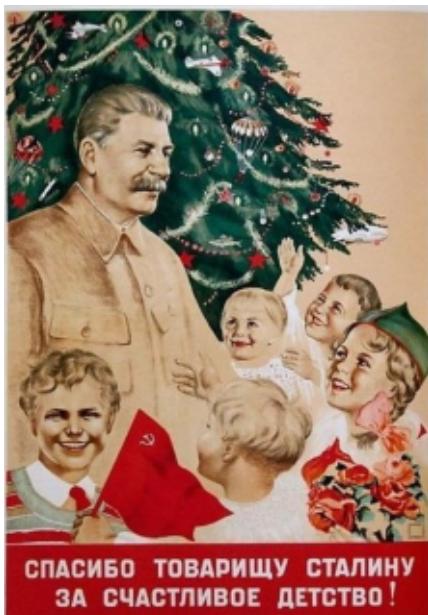
Aby sa Vianoce vymazali z mysľí, klasický Kráľovský koláč pripravovaný práve na trojkráľový sviatok sa zmenil na *Koláč rovnosti*. Prirodzene, že figúra bábätká na jeho vrchole, symbol narodeného Ježiša, bola prísně zakázaná.

Osvietenské heslo *Liberté, égalité, fraternité* sa aj napriek tomu nenašlo, dokonca ani neskorším pridaním *laïcité*.

Práve naopak. Bez Boha, a teda aj bez Vianoc, sa z človeka stáva... Nie, nehaňme zviera, tobôž psa.

Spracovala AT

Podľa vzoru jakobínov aj komunisti bojovali proti kresťanskej náplni Vianoc

Po puči roku 1917 boli v bolševickom Rusku pokusy zaviesť tzv. komsomolské Vianoce. Obľúbený dedo Mráz bol okamžite po prevrati zakázaný, bolševici sa dokonca neštítili opisovať ho ako kulaka a popa. Vo väčších mestách sa konali karnevalové sprievody, na ich záver „uveďomelá“ mládež verejne pálila vypcháte figuríny Boha a kňazov, ikony, pričom vykrikovala proticirkevné heslá. „Mladí revolucionári ostro vystupovali aj proti vianočnej jedličke ako proti buržoázemu prežitku,“ hovorí ruská historička Marina Bravinová.

Podľa vzoru jakobínov aj komsomolci zachovali koledy, ale ich obsah zmenili – namiesto Vianoc oslavovali revolúciu a namiesto Krista Lenina...

ZÁKAZ SLÁVENIA

Prirodzene, že Vianoce na bolševický spôsob veriaci odmietali, najmä z toľko vyzdvihovanej „robotníckej a rolnickej triedy“. Keďže doslova masový odpor sa nedal prehliadnuť, pristúpil ateistický režim k drastickému opatreniu. V predvečer roku 1929, ktorý sa podľa Stalínovho vyjadrenia stal „rokom veľkého prelomu“, zakázali bolševici sláviť Vianoce a Narodenie Pána zaradili medzi obyčajné pracovné dni. Špeciálne hliadky prečesávali ulice, názerali do okien domov a kde spozorovali predvianočné prípravy, tvrdzo sa saholovali.

Veriaci Rusko však aj napriek všetkým hrozobám narodenie Božieho Syna slávilo nadálej, aj keď v tej najutajenejšej forme. Keďže koncom každého roka bolo politbyro plné správ o kresťanských oslavách Vianoc, v roku 1935

Vianoce súdruhov

Dediči Veľkej francúzskej revolúcie a Karla Marxa vypracovali scenár, podľa ktorého mali tradičné Vianoce najprv prísť o svoj kresťanský obsah a neskôr úplne zaniknúť.

Stalin zmenil taktiku. Vianoce sice neobnovil, dokonca ani v ich „červenej“ podobe, ale sa začal sláviť Nový rok. Do bolševického Ruska sa tak opäť vrátil zvyk dávať darčeky i vianočná jedlička, ale na novoročný sviatok. Dokonca 28. decembra 1935 sa objavil v takmer všetkých bolševických novinách direkívny článok: „*Vo všetkých školách, materských školách, domoch pionierov a v detských kluboch musí stáť na Nový rok kolektívna jedlička!*“ Navyše, po rokoch sa na ruskú scénu vrátil aj dedo Mráz, aby opäť mohol rozdávať deťom darčeky.

VLASTNÁ CESTA

Aj keď komunisti v Česko-Slovensku hovorili o „československej ceste k socializmu“, ktorá vraj nemala kopírovať sovietsky spôsob života, no jedným dychom verklíkovali: „*Sovietsky zväz – náš vzor!*“ A tak sa sovietizácia a ateizácia nevyhli ani Vianociam.

Už hned po získaní moci komunisti uvažovali o spojení Vianoce so Stalínovými narodeninami, ktoré oslavovali 21. decembra. Dokonca vznikol vládny výbor na koordináciu osláv.

Cervená propaganda sa od začiatku zamerala na deti. Už v roku 1950, keď sa realizovala násilná likvidácia mužských rehoľných rádov, tzv. Akcia K, došlo aj k spochybňovaniu Ježiška ako darcu. Detské časopisy priniesli množstvo článkov o „skutočnom pôvode vianočných darčekov“: „*Nepíš Ježiškovi, ale svojmu otcovi úderníkovi. A čo mu daruješ ty? Najlepšie knihu od súdruha Lenina.*“

Boli to tiež detské časopisy, čo uverejňovali rôzne, ideologicke upravené ponášky na vianočné koledy. V jednej z nich sa namiesto Ježiša Krista spomína meno prvého „robotníckeho“ prezidenta súdruha Klementa Gottwalda. Podobnosť s Veľkou francúzskou revolúciou a bolševickou revolúciou v Rusku určite nie je náhodná...

DED MAROZ

Nápad nahradíť Ježiška sovietskym dedom Mrázom sa zrodil tiež v roku 1950

v hľave istej tajomníčky Zväzu československo-sovietskeho priateľstva. Propaganda sa myšlienky chytila a boj proti Ježišovi sa mohol rozbehnúť. Dokonca vyšla kniha *Dedo Mráz pride do Československa*. V roku 1951, ktorý sa začal inscenovaným procesom s katolickymi biskupmi, sa prípravy na akciu Dedo Mráz rozbehli už naplno. Pre deti sa dokonca zinscenovala fraška v podobe politického zemepisu ZSSR – sovietsky ded Maroz, aby sa jasne odlíšilo od u nás presadzovaného deda Mráza, vyrážil z ďalekej Čukotky, aby cez celý ZSSR napokon zavítal až k nám. Noviny zverejňovali nielen trasu, ale najmä metodické odporúčania pre školy, závodné kluby, krúžky a domy pionierov o tom, ako by mala prebiehať návšteva deda Mráza.

V roku 1952 ideológovia asi dospeli k záveru, že čas dozrel na úplné vymazanie Ježiška z vianočných sviatkov. Zmenu podporil vtedajší česko-slovenský premiér a budúci prezident Antonín Zápotocký. V rozhlase vystúpil s nezabudnuteľným prejavom, ktorý v plnej nahote odhalil biedu a nenávist marxistického myslenia. Ľudia nevedeli, či sa majú smiať, či plakat...

Vo vtedajšej „vianočnej“ *Pravde* sa v úvodníku nazvanom *Zachovanie mieru je v rukách ľudu* píše „*o rodinných sviatkoch*“. Na siedmej strane bol zastrečený článok o vianočných zvykoch ako o čomsi nenávratnom: „*Vianoce boli zbavené poverčivosti a stali sa sviatkom mieru, radosti, hojnosti, šťastia a pokoja.*“

Režimu sa podľa vzoru ZSSR nepodarilo spojiť Vianoce s Novým rokom, a najmä na Slovensku nedokázal zbaťiť vianočné sviatky ich kresťanského obsahu. Dedo Mráz u nás nikdy celkom nezdomácel, takže po Novembri '89 potichu, no rýchlo upadol do zabudnutia. S ním sa však nenápadne začala komercializácia Vianoc, na ktorú okamžite po páde režimu nadviazal Santa Klaus a dovedol ju do súčasných obľudných rozmerov. Marxistky povedané, Santa je ópiom Vianoc.

-pl-

Vianočný prejav vtedajšieho predsedu komunistickej vlády ČSR Antonína Zápotockého

Nastali prevraty

V origináli a v plnom znení uverejňujeme prejav vtedajšieho predsedu česko-slovenskej komunistickej vlády ANTONÍNA ZÁPOTOCKÉHO, ktorým sa v roku 1952 zapojil do boja proti Vianociam.

Chtěl bych dnes ve svém vianočním projevu promluvit k těm, kteří se o Štědrém večeru nejvíce shromažďují kolem vianočních stromků: k našim dětem a mládeži.

Vy, kteří dorůstáte, nepozorujete ani, jak mnohé se u nás v poslední době změnilo a mění. Ani legendární Vánoce nezůstávají bez změny.

Září sice dále vianoční stromky, čekají se dárky, ale mizí už jesličky, které dříve bývaly nezbytným doprovodem vianočních svátků. Jesličky s malým Ježíškem musely být dříve o Vánocích v každé domácnosti, i když jsme je museli vystříhané z papíru zapíchat jen do mechu za okny. Malý Ježíšek, ležící ve chlévě na slámě vedle volka a oslíka, to byl symbol starých Vánoc. Proč? Měl připomínat pracujícím a bědným, že chudí patří do chléva. Když se mohl ve chlévě narodit a bydlet Ježíšek, proč byste tam nemohli bydlet vy, proč by se tam nemohly rodit vaše děti? Tak mluvili k chudým a pracujícím bohatí a mocní. Proto také v době kapitalistického panství, kdy bohatí vládli a chudí se dřeli, pracující namnoze ve chlévech bydleli, a jejich děti se tam rodily.

Doby se ale změnily. Děti pracujících se již nerodí ve chlévech. Nastaly mnohé převraty. I Ježíšek vyrostl a zestaral, narostly mu vousy a stává se z něho děda Mráz. Nechodí již nahý a otrhaný, je pěkně oblečený v beranici a v kožichu. Nazí a otrhaní nechodí již dnes ani naši pracující a jejich děti.

Děda Mráz přijíždí k nám od východu a na cestu mu září také hvězdy - nejen jediná betlémská. Celá řada rudých hvězd na našich šachtách, hutích, továrnách a stavbách. Tyto rudé hvězdy hlásají radostně, že vaši tatínkové a maminky splnili na svých pracovištích úkoly čtvrtého roku první Gottwaldovy pětiletky. Cím

více je těchto zářivých hvězdiček, tím radostnější budou naše svátky, které se stávají svátkem radostné oslavysplnění úkolů celoroční naší práce. Čím důsledněji je tato práce vykonána a úkoly splněny, s tím větší nadílkou je příjezd děda Mráze provázen.

Do Vánoc splníme závazky Stalinovi. Proto k radostnému vianočnímu svátku slibme našemu osvoboditeli, příteli a učiteli soudruhu Stalinovi, slibme našemu prezidentu soudruhu Gottwaldovi všichni my, velcí i malí, že se budeme starat každý ze všech svých sil, abychom své pracovní schopnosti ve školách, závodech i kancelářích a na každém pracovním místě rozvíjeli tak, aby úkoly vytyčené pro poslední rok Gottwaldovy pětiletky byly do příštích Vánoc na všech pracovištích splněny. Aby nad všemi závody, šachtami, státními statky, JZD, ve městech i na vesnicích se rozzářily jasné rudé hvězdy splněných závazků, aby naše krásná vlast rozkvetla novými květy splněných úkolů a plánů. Tím zkřížíme také zločinné plány a úmysly těch, kteří místo tvůrčí práce chtějí připravovat novou světovou válku, aby mohli znova zotročit naše národy a vykořistovat lidskou práci. Slibme si, že ubráníme mír a zachováme tak na celé zemi pokoj a klid všem lidem dobré vůle!

Prečo je Ježiš lepší ako Santa Claus

- Santa žije na severnom póle, Ježiš je všade.
- Santa jazdí na saniach, Ježiš sa vznáša v oblakoch a kráča po vode.
- Santa prichádza len raz do roka, Ježiš je vždy a všade prítomný.
- Santa plní naše ponožky dobrotami, Ježiš plní všetky naše potreby.
- Santa prichádza nepozvaný dolu komínom, Ježiš stojí pri našich dverách a klope, a vstúpi do tvojho srdca, až keď ho pozveš.
- Aby si videl Santu, musíš si počkať v rade, Ježiš je tak blízko ako zmienka jeho mena.
- Santa ti dovolí, aby si mu sedel na kolenách, Ježiš ti dovolí odpočívať vo svojom náručí.
- Santa nepozná tvoje meno. Všetko, čo vie povedať, je: „Ahoj, ko sa voláš, chlapček? Ako sa voláš, dievčatko?“ Ježiš poznal tvoje meno skôr, ako si sa narodil. Vie aj to, kde býva a pozná tvoju adresu. Vie, čo už máš za sebou, aj to, čo máš pred sebou, dokonca vie aj to, kol'ko vlasov máš na hlave.
- Santa má veľké bricho ktoré sa podobá mise plnej želatíny, Ježiš má srdce plné lásky.
- Všetko, čo ti Santa môže ponúknut', je jeho zvolanie: „Ho-ho-ho!“ Ježiš ti ponúka dobré zdravie, pomoc a nádej.
- Santa vraví: „Nemal by si plakat.“ Ježiš hovorí: „Na mňa zlož všetky svoje starosti, lebo sa o teba starám.“
- Santovi pomocníci vyrábajú a rozdávajú hračky, Ježiš dáva nový život, uzdravuje zlomené srdcia, opravuje rozpadnuté rodiny a buduje nám príbytok v nebi.
- Santa Ľa môže rozosmiať, ale Ježiš dáva radosť, ktorá je tvojou silou.
- Santa dáva darčeky pod stromček, no Ježiš sa stal naším darom a zomrel za nás na krízi.

Vydavateľstvo
Post Scriptum
prináša na knižný trh
novinku

Úspešne nešťastní

Pútavým a zábavným rozprávaním, ktoré oslovi slobodných a inteligentných čitateľov, nás táto knižočka plná vtipných, naruby obrátených duchovných cvičení vovádza do srdca človeka, ktoré je tým najväčším bojiskom v celom vesmíre.

Avvenire

Ak si radi komplikujete život, toto je biblia, ktorá vám v tom výdatne pomôže. Koniec koncov, neexistuje nič smiešnejšie ako nešťastnosť, predovšetkým naša vlastná.

Il Fatto Quotidiano

Knižka ponúka dôvtipné zamýšľanie sa nad dôležitými oblastami ľudského života umožňujúcimi stať sa (ne)šťastným, ako sú: myšlienky a túžby, skutky, vzťahy a uvažovanie o všetkom. Jej jazyk plný irónie a sarkazmu umožňuje často prenikavejší pohľad do vlastného vnútra ako väzna psychologická analýza. Zároveň dáva šancu uvedomiť si, akým klíčovým problémom je zmätok a neschopnosť rozlišovať, teda vytvárať hierarchickú sústavu hodnotenia myšlienok, skutkov a rozhodnutí podľa toho, či vedú alebo nevedú k dobru. Knižka žánrovo príbuzná so slávnymi *Radami skúseného diabla* od C. S. Lewisa je však v mnohom adresnejšia a najmä praktickejšia.

Knihu *Úspešne nešťastní*, ako aj ďalšie tituly z vydavateľstva Post Scriptum si je možné objednať e-mailom na adresu info@postscriptum.sk alebo telefonicky na čísle +421 903 442 679.
Viac na www.postscriptum.sk

PostScriptum

Na Božie narodenie roku 1914 zavladlo na západnom fronte nečakané prímerie

Deň, ked' stíchli zbrane

Ilustrácia: wikipédia

Na tento rok pripadlo sté výročie ukončenia prvej svetovej vojny, ktorú vtedajší pápež Benedikt XV. označil za „zbytočný masaker“. Na Božie narodenie roku 1914, teda hned prvý rok vojny, však došlo na západnom fronte k nevídanej udalosti – k spontánnemu prímeriu.

Písal sa rok 1914 a svet už niekoľko mesiacov trpel veľkým vojnovým konfliktom v histórii známym ako prvá svetová vojna. Bola to vojna, ktorá sa mala skončiť do pár týždňov, no preťahovala sa, až svet prišiel k dátumu 24. decembra.

Vojaci prichádzajúci na front považovali vojnú skôr za jedno veľké, navyše krátke dobrodružstvo. Väčšina mladých vojakov bola spočiatku motívovaná patriotizmom a presvedčením o spravodlivosti na svojej strane. Po tom, ako sa vojna zmenila na zákopovú, však takmer každý pochopil, že to bude dlhý a krutý konflikt.

SVETLÁ STROMČEKOV

Pápež Benedikt XV. vyzval bojujúce strany na mier aspoň v čase prichádzajúcich Vianoc. Jeho posolstvo velenia aj vlády zmietli zo stolov, a tak sa ešte aj na Štedrý deň 1914 ozývali, aj keď s nie dovedajšou intenzitou, výstrely a výkriky ranených a stony umierajúcich.

Na viacerých úsekoch západného frontu však s padajúcou tmou začali utíchať delá i pušky. Noc bola vtedy jasná a mesiac žiarivo svietil. V asi 50 kilometrov dlhom priestore frontovej línie v oblasti Ypres sa na krátky čas zastavili útoky

znepríateľených vojsk. Premrznutí vojaci si v zákopoch začali rozbaľovať balíčky od svojich blízkych.

A zrazu sa na nemeckej strane frontu, „z ničoho nič začali objavovať svetlú,“ napísal v liste Graham Williams z Piatej londýnskej streleckej brigády: „Evidentne išlo o improvizované vianočné stromčeky, ozdobené sviečkami, ktoré pokojne horeli v mrznúcom vzduchu!“

Stromčeky poslal na front nemeckým vojakom cisár Wilhelm II. Bola to jeho reakcia na posolstvo pápeža Benedikta XV., v ktorom vyzýval bojujúce strany na vianočné prímerie.

SPOLOČNÉ KOLEDY

Chladnou nocou sa zrazu začali z nemeckých zákopov niest' známe tóny. Spoza „územia nikoho“ zaznala pieseň *Stille nacht (Tichá noc)*. Keď Nemci dospievali, z druhej strany zaznalo po anglicy – *Silent Night*. „Potom začali Nemci spievať ďalšiu koledu, my sme zaspievali našu O Come, All Ye Faithful. Nemci okamžite s nami spievali pôvodnú latinskú verziu – *Adeste fideles*. Niečo výnimočné! Dva národy spievali tú istú koledu uprostred vojny!“ píše G. Williams.

„Výnimočná vec“ však pokračovala. „To, čo som pred pár hodinami mohol

považovať za bláznovstvo, som teraz uvidel na vlastné oči. Jeden Angličan, ktorého ihned nasledovali ďalší, vykročil smerom k nám a zastavil sa na pol ceste medzi zákopmi. V tom momente sa zapáč našich chlapov vydalo k nim naproti. A tak Bavori a Angliačania, dovtedy najväčší nepriatelia, si potriašli rukami, rozprávali sa a začali si medzi sebou vymieňať drobnosti. Žiaru jasnej hviezdy nad nimi mnohí interpretovali ako zvláštne znamenie. Stále viac a viac vojakov sa pripájalo, až sa navzájom vítal celá línia,“ napísal nemecký voják Josef Wenzl.

Územie nikoho začalo zažívať Vianoce.

DARČEKY V ZEMI NIKOHO

Ráno na Božie narodenie sa kvôli chladnej noci začal život v zákopoch veľmi skoro. Nad územím sa vznášala jemná hmla, no nezakryla pribúdajúcich vojakov, ktorí sa odvážili opustiť relatívne bezpečie zákopov a vydali sa na nechránené územie nikoho.

Napäťie bolo obrovské. Nikto v tej chvíli netušil, či nejde o taktický manéver súpera. Nasledovali opatrné pozdravy, podania rúk. Atmosféra sa však začala uvoľňovať, pribúdali priania požehnaných Vianoc. Vojaci z oboch strán si vymieňali darčeky, diskutovali, ako by vojna ani neexistovala. Ukazovali si fotografie svojich blízkych a spomínali na domov, mnohí si vymieňali adresy, aby si po vojne mohli napsať. Objavil sa aj vojenský holič, ktorý strihal a holil vojakov z oboch taborov...

A potom prišla dojímavá chvíľa. Nemeckí vojaci začali pomáhať Britom pochovať telá padlých, vzápäť to isté urobili aj Briti. Omšu slúžili vojenskí kňazi z oboch taborov, spoločne sa na nej zúčastnili britskí a nemeckí vojaci.

FUTBALOVÝ ZÁPAS

Sviatočná atmosféra pokračovala aj po bohoslužbe. „Tuším to bol Škót, čo doniesol zo svojho zákopu futbalovú loptu. Po krátkom očukávaní sa spustila veľmi živá hra. Brány sme si označili čiapkami. Hrali sme asi hodinu, na zamrznutom teréne to bolo veľmi náročné, no my sme sa striktne držali pravidiel, hoci sme hrali bez rozhodcu. Na jednej strane sme sa cítili skvele, no na druhej to bolo veľmi zvláštne. Myslím si, že Briti cítili to isté. Futbalový zápas sa

>>>

niešol vo vynikajúcej atmosfére a skončil sa výsledkom 3:2 pre Fritzov proti Tommies, " zapísal si do denníka nemecký voják Kurt Zehmisch.

Podobné prímerie, bratanie sa i priateľské futbalové zápasby boli hlásené aj z úsekov, na ktorých proti Nemcom bojovali Francúzi a Belgičania.

Zo strany bojujúcich vojakov si prímerie vyžadovalo veľkú osobnú odvahu. Vo svojej podstate išlo o vojenskú vzburu voči veliteľom. Máloktočí veliteľ schvaľoval bratanie sa s nepriateľom. Velenie na oboch stranach začalo robiť rýchle a rázne kroky...

No jednu noc a deň vyzeralo územie nikoho západného frontu tak, akoby nijaká vojna nebola.

NÁVRAT KU KOREŇOM

Antonio Bessan, taliansky historik zaoberajúci sa prvou svetovou vojnou, vysvetluje motívy onej jedinečnej udalosti: „Zákopy bojujúcich strán boli veľmi blízko seba, vojací znášali rovnaké nepohodlie a rovnaké utrpenie, ale predovšetkým patrili k rovnakým kresťanským tradíciam, uznávali hodnotu Vianoc, Ježišovho narodenia prinášajúceho mier.“

Vo Flámsku pozdĺž Západného frontu tzv. Veľkej vojny vyhlásili anglickí a nemeckí vojaci spontánne prímerie. Vyšli zo zákopov, stlačili si ruky, objali sa, zúčastnili sa omše. Spoločne zaspievali, vymieňali si blažoželanie, obdarovali sa drobnými darčekmi, zahrali si spoločne loptové hry. „Boli to kresťanské korene Európy, ktoré rozkvitli uprostred hrôz vojny, ktorá prinesla viac ako deväť miliónov zabitých vojakov na všetkých stranach, ale aj sedem miliónov obetí z radov civilného obyvateľstva. Tieto korene však boli pravou svetovou vojnou čiastočne vytrháne,“ komentuje taliansky historik.

„Toto zbratanie vojakov bolo prijaté s nevôľou vládami a armádnymi veliteľstvami. Na Vianoce v ďalších rokoch sa preto prijali opatrenia, ktoré by podobným udalostiam zabránili. Rovnako tak médiá na oboch stranach o tejto udalosti, až na jednu výnimku, takmer neinformovali. Počas ďalšieho trvania prvej svetovej vojny sa prímerie vždy zakazovalo, pretože umožňovalo vojakom rozpoznať v sebe ľudí, Božie deti, čím sa demaskovala faloš vojnovej propagandy, ktorá popisovala nepriateľa ako zberbu. V tomto kontexte preto začali byť Vianoce vykreslované ako oporvhnutiahodné pacifistické sviatky,“ hovorí profesor súdobých dejín na univerzite Roma III Roberto Morozzi della Rocca.

Snímka: net

POSTOJ PÁPEŽOV

Iný znalec tejto problematiky, taliansky historik Daniele Menozzi, vysvetlil širšie dejinné pozadie Veľkej vojny: „Politická scéna na prelome 19. a 20. storočia sa vyznačovala nástupom nacionálizmov. Katolíci, ktorí boli v dôsledku zjednocovacích procesov liberalizmu väčšinou odsunutí od politickej moci, začali vo vojne vidieť príležitosť na znovuzískanie roly, ktorej boli zbažení. Preto sa usilovali preukazovať lojalitu vládam, čo ich povolali do zbrane a poslali na front.“

Postoj pápežov, počnúc Piom X., bol úplne odlišný. Benedikt XV. tesne po svojom zvolení, len pár mesiacov po vypuknutí vojny, posilnil túto pozíciu a odsúdil vojnu aj jej ideologické motívy hned v prvej encyklike *Ad Beatissimi Apostolorum*. „Isto, niet pochýb o tom, že Sväty Otec neprejavoval nijaké sympatie k tendenciám oslavujúcim vojnu a glorifikujúcim konflikt na základe vlasteneckých idolatrií. Práve v týchto rokoch totiž začína odsudzovať sekulárne zbožšťovanie národa, ktorým sa absolvuje hodnota národa ako organizačného kritériá kolektívneho spolužitia. Vatikán jasne poukazoval na obrovské škody, ktoré tento konflikt páchal, a rovnako tak ustavične usiloval o mier a vyvíjal konkrétnu činnosť na zmiernenie škôd a utrpenia. Treba však priznať, že spočiatku pápež, hoci nepriamo, priznával vládam právo rozhodovať o tom, či vojna je nevyhnutná pre dobro vlasti, a pripúšťal, že veriaci ma-

jú povinnosť poslúchať príkazy vlády, prinajmenšom v prvých rokoch,“ hovorí D. Menozzi

ZBYTOČNÝ MASAKER

Až s postupom vojny dochádza k zmenu tohto postoja, ktorý vyjadril Benedikt XV. v auguste roku 1917 diplomaticou nótou vyzývajúcou bojujúce strany na mier, keď označil tento konflikt za „zbytočný masaker“. Podľa Daniela Menozziho tak začal akúsi „náboženskú delegitimizáciu konfliktov“.

D. Menozzi tvrdí, že označenie „zbytočný masaker“ malo „obrovskú váhu“: „Ak je vojna zbytočná, potom padá aj princíp, o ktorý sa opierala teológia tzv. spravodlivej vojny, to znamená, že padá morálny recept na použitie násilia kvôli stanoveniu správneho poriadku kolektívneho spolužitia, ktorého narušenie pripúšťalo použitie zbraní. A preto aj napriek obmedzeniam, ktoré sú vlastné diplomatickému pápežskému dokumentu, začína Vatikán novú etapu, lebo konštatuje, že tak dlho trvajúca vojna a postihujúca s nebývalou krutosťou a zúrivosťou nielen vojakov, ale aj civilistov, je zbytočná. Bola tak spochybnená morálna zákonnosť vojny. Vatikán sa vydáva novou cestou, ktorá trvá doteraz. Cirkev sa už neprezentuje ako sudca či rozhodca konfliktov, ani im nedáva morálne statút, ale zasahuje do nich ako aktívna tvorkyňa pokoja. A práve spomínaný pápežský dokument začal túto cestu.“

pl, mig

Hĺbka myšlienok svätého Jána od Kríža je prítomná ešte aj v kratučkom štvorverší

Vianočná letrilla

Učiteľ Cirkvi sv. JÁN OD KRÍŽA je najhlbším španielskym mystickým básnikom. Jeho spisy patria nielen k najvýznamnejším dielam teologickej spisby, ale i svetovej literatúry. Niet preto divu, že ho Cirkev vyhlásila aj za patróna básnikov.

Sv. Ján od Kríža (1542 – 1591) ako 21-ročný vstupuje v roku 1563 do karmelitánskeho Konventu sv. Anny, kde prijíma rehoľné meno Ján od sv. Mateja. Po zložení časných slubov odchádza do Salamanky, kde na tamojšej univerzite študuje teológiu a filozofiu. Počas štúdia mladý rehoľník prechádza krízou povolania a rozhoduje sa opustiť karmelitánsky rád a ísť k prísnejším kartuziánom. Stretáva sa však s Teresou Sánchez de Cepeda y Ahumada, známou pod menom Terézia z Ávily, ktorá ho žiada, aby odložil svoj odchod ku kartuziánom. Počas tohto stretnutia sa rodí duch novej rehole, ktorého si sv. Terézia z Ávily priala vniestť s pomocou „malého Senecu“, ako Jána s obľubou kvôli jeho malému vzrastu nazývala, do mužskej vetvy reformovaného Karmelu. V júni 1568 so súhlasom predstavených založil nový kláštor na ceste z Ávily do Mediny. Na prvú adventnú nedeľu obnovil svoj slub žiť podľa pôvodných pravidiel a zároveň si zmenil meno na Ján od Kríža.

Roku 1577 sa však proti nemu vzbúrili nereformovaní bratia z pôvodného kláštora. Odsúdili ho ako svätuškára, novátora a rušiteľa pokoja do väzenia v kláštore v Toledi. Po ôsmich mesiacoch sa Jánovi však podarilo ujsť.

KULTÚRNE TOLEDO

Toledo bolo v tom období plné života, vytvorené navzájom si protirečiacimi, predsa však harmonickými kultúrami.

Rímska, západogótská, arabská, mozarabská, židovská, kresťanská a cisárska – každá tu zanechala svoje náboženské, vojenské a umelecké pamiatky. Mesto bolo jedným veľkým múzeom umenia a architektúry. Tu sa narodili či získali vzdelanie veľkí umelci ako Garcilaso, Cervantes, Lope de Vega, Gongora, Calderon... V Meson del Sevillano, len pári metrov od karmelitánskeho kláštora, sa odohráva dej Cervantesovej *Vznešenej slúžky* (*La ilustre fregona*) zo súboru 12 noviel *Prikladné novely* (*Novelas ejemplares*). Tu, v Toledi, napísala sv. Terézia z Ávily prvý diel *Vnútorného hradu* (*El Castillo interior*). V tom čase sa tu usadil El Greco, ktorý sa ako človek a umelec identifikuje s Toledom, takže sa začína hovoriť: „*El Greco je dušou Toledo a Toledo je jeho najlepší obraz*.“

V úplnom protiklade života mesta bola kláštorná cela pre žalárovaných rehoľníkov v toledskom kláštore karmelitánov pôvodnej observancie. Jána síce spočiatku väznili podľa predpísaného spôsobu, no toto „privilégium“ netrvalo dlho. Nastalo jeho úplné odrezanie od sveta, psychické i fyzické týranie naberalo na intenzite. Našťastie sa mu po ôsmich mesiacoch podarilo z toledského kláštora ujsť.

VZKRIESENIE V ŽALÁRI

Hoci sa mu podarilo utiecť, jeho vzkriesením neboli tento útek. Vstal z mŕtvych už skôr, skôr ako sa mohli jeho priate-

lia o neho začať staráť. Básne zložené vo väzení sú znamením, že sa v nom už tam dalo niečo do pohybu, čo predtým v sebe nepoznal, resp. čo možno len tušil či sa iba občas dostalo na povrch. Jeho „toledské“ verše opisujú nielen prostý fakt hladu, ale aj dar, ktorý hlad utíší. No práve tu, uprostred ľažkých mesiacov v konventnom žalári v Toledi v rokoch 1577 – 1578, dochádzka ku skutočnému zrodu básnického génia, tu vzniká základ básnického korpusu mystického učiteľa.

Boli to práve ľažké podmienky žalárovania, ktoré ukázali svätcovu veľkosť. Tento kontemplatívny človek odpovedal na deprimujúce situáciu s nevídanicou vitalitou mystika a básnika. Na Vianocu, ktoré musel stráviť v samote cely a bez akejkoľvek liturgie, v duchu zložil niekoľko romancí. Rozprávajú o večnom Božom pláne stvoríť ľudí a svet, o túžobnom výkriku ľudstva, o Synovi, ktorý sa stal človekom... Niečo podobné sa zopakovalo aj pri príležitosti Sviatku Božieho Tela. Ján nemal možnosť slúžiť svätú omšu ani ísť na prijímanie, už vôbec nehovoriac o účasti na procesii. Tak zložil a spieval verše o *Prameni*, o nekonečnej Božej dobrote, o Bohu, ktorý sa mnohými spôsobmi zjavuje ľuďom – „*hoci v noci*“...

VERŠE O SVIATKOCH

Sv. Ján od Kríža sa však nezačal venovať poézii až v toledskom väzení. Vo svojich veršoch veľmi často využíval

>>>

existujúce básnické metrá. Už dávnejšie pri príležitostiach veľkých cirkevnych sviatkov skladal *letrillas*, a potom ich pri spoločnej rekreácii recitoval.

Letrilla je druh španielskej lyrickej básne v krátkych líniah (z osem či menej slabík), s jednorazovým refrénom (*estribillo*) na konci každej slohy, pričom aj samotný „refrén“ mohol byť samostatnou básňou. Existuje veľa letríll z klasického veku španielskej poézie. Ide o verše Lope de Vega alebo Queveda či Góngora. Sú rôzne – od náboženských po satirické, ba až erotické.

Žiaľ, od sv. Jána od Kríža sa nám zachovali len tri letrilly – *Vianoce* (*Navideña*), ktorá je známa aj pod menom *O Božom Slove* (*Del Verbo divino*), *Súhrn dokonalostí* (*La Suma de la perfección*) a *K Dieťaťu Ježišovi* (*Al Niño Jesús*). Treba však povedať, že svätcovo autorstvo je potvrdené len v prípade *Vianoc*, *K Dieťaťu Ježišovi* je Jánovo autorstvo vysoko pravdepodobné. *Súhrn dokonalostí* je Jánom prebraté dielko, no stalo sa jeho veľmi oblúbeným, a tak sa dlho považovalo za jeho.

NAVIDEÑA

O básni *Navideña* (*Del Verbo divino*) nám Jánov životopisec Alonso od Matky Božej zachoval svedectvo vo svojom diele *Život sv. Jána od Kríža*: „*Túto štodorečernú svätú noc slávil vždy ako vo vytržení. Z toho, čo v nej urobil raz v Granade, keď tam bol priorom, možno niečo súdiť o tom, čo v nej robleval aj inokedy. Keď nadišla štodorečerná noc, dal postaviť na nosidlá sošku Panny Márie, jeho spolubratia ju vzali na ramená, Boží služobník (sv. Ján od Kríža) a rehoľníci, ktorí šli za ním, ju sprevádzali, a idúc kláštornou chodbou zastavovali sa pri dverách, ktoré v nej boli, a prosili o útulok pre Paniu pred jej pôrodom a pre jej manžela, ktorí prichádzajú na svojej púti do Betlehema. Keď teda prišli k prvým dverám, zaspievali a prosili o útulok týmito veršíkmi, ktoré zložil svätec:*

(Navideña)

Del Verbo divino
la Virgen preñada
viene de camino:
¿si le vais posada?

Božím Slovom je
Panna obťažkaná,
cestou putuje,
bude privitaná?

Boli aj obmeny veršíkov, ktoré sa spievali pri ostatných dverách. Spozna nich

Francisco de Zurbarán: Svätý Ján od Kríža

rehoľníci odpovedali na verše, pričom drsne odmietali prosbu veršov. Svätec im odpovedal takými dojímavými slovami: jednak čo sa týkali vysvetlenia, ktorí sú tí pútnici, čo prosia o útulok, a jednak vysvetlujúc blízkosť pôrodu Panny, nevľúdneho počasia a neskorú hodinu, že vrúcnosť a žiar v jeho slovách a vznesené myšlienky a pohnutia, ktoré sa nimi prejavovali, dojimali srdce každého, kto ich počul, a tak spolubratom dával do duše to tajomstvo a veľkú lásku k Bohu.“

Na záver priblíženia tejto krátkej adventno-vianočnej básne, no plnej hlbokej významu, treba povedať, že niektorých španielskych vydaniach štvrtý verš nemá otázník ale výkričník:

*Viene de camino:
¿si le vais posada!*

V takomto prípade sa význam druhých dvoch veršov mení:

*Pride (k tebe) z cesty,
ak ju privítaš (ak jej poskytneš útočisko)!*

Navedno, či interpunkčná variabilita je dielom sv. Jána od Kríža, alebo sa vyvinula časom. Oba významy sú však hlboke, pričom rozširujú význam posolstva.

Trapistický mnich Thomas Merton inspirovaný sv. Jánom od Kríža hovorí: „*Celé kontemplatívne úsilie je zhruňaté v učení sv. Jána z Kríža o nasmerovaní všetkých sil na Boha.*“ Sv. Jána od Kríža niekedy označujú za temného askéta, ktorý sa priam vyžíval v utrpení, a bohvie, čo ešte by sme oňom mohli počuť. No celý jeho život a jeho dielo je však pre nás dostačujúcim dôkazom, že práve tento „*malý mnich*“ z reformovanej vetvy karmelského rádu išiel, ba priam letel neúnavne za túžbou svojho srdca, „*hoci aj v temnej noci*“.

PAVOL PRIKRYL

Súsošie *Narodenie* patrí k prvým zachovalým prácам Majstra Pavla z Levoče

Levočské *Narodenie*

Slobodné kráľovské mesto Levoča patrilo v stredoveku medzi významné politické, hospodárske a kultúrne centrá Uhorska.

Dejiny mesta Levoča siahajú do polovice 13. storočia, keď sa na starších slovanských základoch začalo formovať mesto v polohe a do podoby, ktorú si zachovalo doteľ. Vďaka výhodnej križovatke cest, rozvoju remesiel a medzinárodného obchodu sa v rukách šípkových obchodníkov a remeselníkov postupne zhromažďoval značný kapitál. Jeho časť získala trvalú podobu architektúry meštianskych domov, chrámov a oltárnych celkov. Levoča sa tak už od prvých náročných projektov – stavieb farského Kostola sv. Jakuba a kostola s kláštorom minoritov – na prelome 13. a 14. storočia stala dôležitým umelcovým centrom.

TÉMA BLÍZKA ČLOVEKU

Výzdoba oboch spomínaných chrámov bola v Levoči jedným zo stálych zdrojov umelcovskej objednávky a zároveň výzvou pre každého umelca, ktorý ju prijal. Je viac ako pravdepodobné, že téma materstva a narodenia, blízka každému človeku, bola súčasťou nezachovanej alebo čiastočne zachovanej najstaršej výzdoby nielen spomínaných dvoch levočských kostolov, ale aj za-

niknutých kostolov – Kostol sv. Mikuláša, Kostol sv. Alžbety a Kostol Sväteho Ducha, ktorý levočský kronikár Gašpar Hain (1632 – 1687) označil za jeden z najstarších v Uhorsku.

Skupina siedmich sôch, v súčasnosti umiestnená v barokovom oltári v kaplnke na severozápadnej strane levočskej baziliky, patrí k prvým prácам Majstra Pavla, ktoré sa zachovali v tomto meste.

Vo farskom Kostole sv. Jakuba sa zachovali dve zaujímavé diela: súsošie *Narodenia* v bočnom, tzv. Csákyovskom oltári, a tabuľová maľba *Klaňania troch kráľov*, v súčasnosti v bočnom oltáriku, nazývanom *Oltár Vianočnej predely*.

Skupina siedmich sôch, v súčasnosti umiestnená v barokovom oltári v kaplnke na severozápadnej strane levočskej baziliky, patrí k prvým prácам

Majstra Pavla z Levoče, ktoré sa zachovali v tomto meste. Sochy Panny Márie, sv. Jozefa, dvoch pastierov a troch anjelov, znázornené v rôznych veľkostiach vyjadrujú hlbokú adoráciu narodenému Dieťaťu. Socha Dieťaťa sa, žiaľ, nezachovala.

REALISTICKÉ STVÁRNENIE

V skupine sôch *Narodenia* púta najväčšiu pozornosť socha Panny Márie nielen preto, lebo je najväčšia, ale pre jej podmanivý preduchovnený výraz. Pôsobí veľmi nežne, až krehko. Má pretiahnutú oválnu tvár, rovný nos, súmerné tenké obočie, poloprievreté mandľové oči a drobné pekne krojené červené ústa, aké dokázal vytvoriť len Majster Pavol. Zlatý plášť je modelovaný do štruktúry mäkkých záhybov naskladaných najmä pri nohách, medzi nimi vidno typické ohyby v tvare ušníc. Ušnice badat' aj na koncoch dlhej bielej šatky, ktorú má Panna Mária prehodenú okolo krku. Skladby drapérií vytvárajú náznaky pohybu inak pokojnej, do seba uzavretej postavy.

Stvárnenie ďalších postáv, ich gestá a tváre, predstavujú celú škálu výrazov citových pohnutí: od hlbokej pokory u Panny Márie, anjela a pastiera s červenou kapucňou, cez úzas v tvári sv. Jozefa a pastiera v čiapke, až po afekt anjela so zdvihnutými rukami.

Napriek tomu, že sochy sú vytvorené de natura, najmä pastieri pôsobia veľmi realisticky. Každá postava vystupuje sama za seba a vytvára dojem uzavretosti, sveta vlastného prežívania narodenia Dieťaťa. Takýto prístup ku skupinovým výjavom, kde vystupujú postavy súčasne v prirodzenom výzore, ale správajú sa introvertne a s odstupom od okolitého diania, bol jedným z charakteristických znakov Pavlovej tvorby.

Téma *Narodenie* patrila medzi najstaršie námety kresťanského umenia. Pri jej stvárňovaní sa umelci neuspokojovali iba so strohým textom *Evanjelia* podľa Lukáša. Inšpirácie nachádzali aj v apokryfných textoch. Levočská skupina sôch *Narodenia* zodpovedá realistickému prúdu v stredoeurópskom umení, ktorý sa od polovice 15. storočia formoval pod vplyvom nizozemskej tvorby transformovanej cez nemecké umenie miest horného Rýna a Švábska, ako aj bavorského Norimbergu. Niektorí

>>>

odborníci nachádzajú úzku štýlovú spojitosť levočskej Panny Márie zo súsošia *Narodenie* a krakovskej Panny Márie zo súsošia *Smrti Panny Márie* v mariánskej bazilike od Veita Stossa. Poukazujú pritom na podobnú skladbu dráérie a podobné gesto spojených rúk.

ZAMUROVANÉ SOCHY

Skupina sôch *Narodenia* v Levoči je spojená s príbehom o ich nájdení roku 1698 v zamurovanom priestore mestskej radnice. Nález sôch, najmä sochy Panny Márie, na ktorej údajne nebolo ani zrnko prachu, bol považovaný za zázrak hodný zápisu na stanu priestorov niekdajšej knižnice v Bazilike sv. Jakuba: „*Eodem Anno (1698) die 14 Novembris intra horam 3-am et 4-am pomeridianam intra muros Civitatis inventae sunt Statuae miraculis clarae Bssmae (Beatissimae) V. Mariae et nutricij Xti (Christi) S. Joseph, 3 Angeli, 2 pastores sine Jesulo*“. (V tom istom roku (1698), dňa 14. novembra, boli medzi 3. a 4. hodinou popoludní v meste nájdené sochy preslávené zázrakmi: preblahoslavenej Panny Márie a Kristovho pestúna, sv. Jozefa, traja anjeli, dvaja pastieri, bez Ježiška.)

Následne sochy s veľkou slávou prenesli do kostola a umiestnili do nového oltárneho retabula, ktorý nechal niekedy v polovici 18. Storočia zhotoviť ostrhomský arcibiskup Mikuláš Csáky.

DVE VYSVETLENIA

Na pôvodné umiestnenie sôch existujú dva rôzne názory. Prvý hovorí, že tému *Narodenie* sírili najmä františkáni a že Majster Pavol zhotobil túto skupinku sôch pre levočský kostol františkánov minoritov zrejme k vianočným hrám. Tento názor býva podložený tým, že Majster Pavol mohol mať s levočskými františkánmi dobrý vzťah, pretože roku 1537 jeho syn Lukáš potom, čo spáchal vraždu, ušiel minoritského kláštora, kde požiadal o azyl a mnísi ho zachránili pred hrdelným trestom. Po roku 1545 začal kostol slúžiť evanjelikom a panovali obavy, že ich môžu zničiť, sochy mohli tajne preniesť do mestskej radnice a pre istotu zamurovať.

Druhý názor na to, prečo boli sochy zamurované, sa opiera o záznam v kronike anonymného mnícha z kartuziánskeho kláštora na Skale útočiska (Kláštorisku) nedaleko Levoče. Týka sa výnimconej návštevy kláštora 1506. Na povolenie Generálnej kapituly, najvyššieho orgánu rádu, prior kláštora prijal kňažnú Hedvigu Zápoľskú, vdovu po uhorskom palatínovi Štefanovi Zápolískom, aj so sprievodom. Kronikár opi-

suje dary, ktoré kláštoru priniesla. Medzi inými dva oltáre a obraz. V histórii kláštora sa uvádzajú opisy sôch jedného z týchto oltárov, ktorý navlas zodpovedá skupine sôch z Oltára Narodenia. Kartuziánsky kláštor často prepadal zbojnici, preto sa rehoľníci roku 1543 uchýlili do Levoče a po dohode so Spišskou Kapitulou a mestom Levoča sa rozhodli kláštor zbúrať. Skupinu sôch pred likvidáciou kláštora zrejme previezli do Levoče. Dva roky nato nastúpila reformácia, a tak odišli z mesta aj s mníchmi ďalších reholí. Po ich odchode mohlo mesto sochy prevziať a pri úprave radnice po niektorom z požiarov ich mohol Martin Urbanovič zamurovať z úcty k Majstrovi Pavlovi.

OBJEDNÁVKA KŇAŽNEJ

Obidve teórie sú pravdepodobné, ale bližšie ku skutočnosti sa čoraz väčším zdá byť, že Majster Pavol vytvoril skupinu sôch *Narodenia* na objednávku kňažnej Hedvigi Zápoľskej ako dar kartuziánskemu kláštoru. Znamenalo

to, že sochy vznikli už krátko pred alebo roku 1506. Tento názor podporuje aj ich rôzna veľkosť, ktorá vyplývala z priestorovej perspektívy pri rozmiestnení do oltárnej architektúry. Väčšie sochy Panny Márie a sv. Jozefa sú na zadnej strane odľahčené vydlabaním hmoty dreva, čo bolo pre gotické sochy príznačné, pretože sa počítalo iba s celým pohľadom. Sochy pastierov a anjelov sú však už vypracované pre pohľad z každej strany. Podľa výpočtu reštaurátorov skupina sôch musela byť súčasťou veľmi rozmerného oltára, ktorý by v priestore levočského minoritského kostola nemal miesto.

Skupina sôch *Narodenia* patrí k reprezentatívnym dielam ranej tvorby Majstra Pavla. K nej sa radia aj práce na Oltári sv. Barbory v Banskej Bystrici, súsošie Zvestovania z hlavného oltára v Chyžnom a sochy Ukrižovaného Krista na hlavnom oltári v kostoloch Kežmarku a v Spišských Vlachoch.

MÁRIA NOVOTNÁ
(Snímky: archív)

Žilinská galéria Ikony predstavuje ikonu mesiaca december *Narodenie Ježiša Krista*

Ikona mesiaca december

Napísanie ikony mesiaca december *Narodenie Ježiša Krista* sa datuje na koniec 17. storočia.

Spred celej ikony *Narodenia Ježiša Krista* tvorí temná jaskyňa, pripomienka temnoty hriechu, v ktorej ľudstvo žilo bez Boha a z ktorej nás Ježiš Kristus prišiel vyslobodiť. Zároveň je to aj zobrazenie temnoty hrobu, do ktorého bol Ježiš po ukrižovaní uložený.

HORČIČNÉ SEMIENKO

Bohorodička sedí, čím je podľa tradície vyjadrené, že pôrod bol úplne bezbolestný. Na sebe má tmavomodrý spodný odev a na pleciach a hlave má purpurový plášť. Tri zlaté hviezdičky na jej čele a na pleciach symbolizujú jej panenstvo pred, počas a po pôrode.

Panna Mária sedí na tmavomodrej pochovke posiatej zlatými hviezdami, čo

symbolizuje božskú podstatu zázraku, ktorý sa práve teraz udal.

Bohorodička je zo všetkých postáv na ikone najväčšia, čo je pripomnením veľkosti jej významu v pláne spásy celého ľudstva. Narodený Ježiš je v porovnaní s ňou a aj s iným postavami na ikone omnoho menší, čím má vyniknúť jeho umenie. Zároveň je to odkaz na podobenstvo s horčičným semienkom, ktoré je menšie ako ostatné semená, ale nakoniec z neho vyrastie veľký strom, ktorý poskytuje útočisko a úkryt mnohým vtákom. K tomuto semienku prirovnał Ježiš Božie kráľovstvo, ktorého on sám je zosobnením.

Ježiš leží v postielke, ktorá je skôr rakkou ako detskou postielkou. Je zavinutý do plienok, ktoré však väčšimi

pripomínajú rubáš zomrelého ako detské plienky. Je to pripomienka pohrebného plátna, do ktorého bude Ježiš po svojom ukrižovaní zabalený. Oboje pripomína Ježišovu obet, ku ktorej jeho život od počiatku smeroval.

PASTIERI A TRAJA KRÁLI

V strednej časti ikony sú veľmi zaujímavé postavy troch kráľov. Na tejto ikone sú skutočne zobrazení traja králi, pretože majú kráľovský odev a kráľovské koruny. Na iných ikonách Ježišovo narodenia z tohto obdobia to bývajú mágovia či mudrci. Úctivo sa pred novonarodeným spasiteľom klaňajú a v pokore si koruny zo svojich hláv dávajú dole. Narodennému Diet'at'u prinesli svoje dary a obdarovávajú ho.

Na opačnej strane klaňania sa troch kráľov sú pastieri, ktorým anjel oznamuje radosnú zvest'. Prečo práve pastieri? Je tým vyjadrené, že vtelenie Boha a jeho vstup do nášho sveta v hmotnej podobe nie je len záležitosť vzdelaných a vysokopostavených, ale je to výzva a nádej pre všetkých. Ako prví sa dozvedia „*radosnú zvest'*“ práve najchudobnejší, jednoduchí, prostí a úprimní vo svojej viere, nezaťažení konvenciami spoločnosti.

V dolnom rohu ikony je vyobrazený sediaci svätý Jozef v pochybnostiach. V jeho postave je vyjadrená jedna zo základných ľudských vlastností: pochybovanie. Sv. Jozef neverí, že sa to takto mohlo stať. Neistote a pochybnostiám sa na ceste k Bohu nikto nevyhne. Aj keď sv. Jozef z tohto boja vysiela víťazne, ani on sa utrpeniu spôsobenému pochybnosťami nevyhol.

CHRISTOS RAŽDAJETSJA!

Oproti sv. Jozefovi stojí rozporuplná postava, o ktorej v podstate vieme len veľmi málo. Niektoré pramene uvádzajú, že ide o pokušiteľa, diabla, ktorý pokúša sv. Jozefa. Proti takému výkladu je však tradícia v ikonopisectve, ktorá diabla zobrazuje len veľmi zriedka a aj to len porazeného v boji. Ďalšie pramene uvádzajú, že je to prorok Izaiáš, ktorý vysvetľuje sv. Jozefovi, že sa naplnili proroctvá o príchode Mesiáša na svet. Ak by to však bol Izaiáš mal by mať nimbus a jeho postava by určite bola označená nápisom.

Netradičný je aj výjav v pravom dolnom rohu ikony – útek Svätej rodiny

>>>

do Egypta. Sv. Jozef ide v čele malej skupinky, za ním ide Panna Mária na bielom koni v náručí s malým Ježiškom, skupinku uzatvára postava označená ako Jakub.

Na tejto ikone chýba tradičné vyobrazenie oslíka a vola, čo na iných rusských ikonách býva bežné a vyjadrujú Ježišovo poníženie. Podľa niektorých autorov odkazujú na Izaiášovo prorocstvo: „*Vôl si pozná gazdu a osol jasle svojho pána, mňa však Izrael nepozná, môj ľud je nechápavý*“ (Iz 1,3).

Na ikonách z tohto obdobia býva väčšinou v pravom dolnom rohu scéna kúpania malého Ježiška, čím sa vyjadruje, že vtelený Boh sa od iných novorodencov nelíši, a zároveň sa tak aj zobrazuje potreba našej duchovnej očisty.

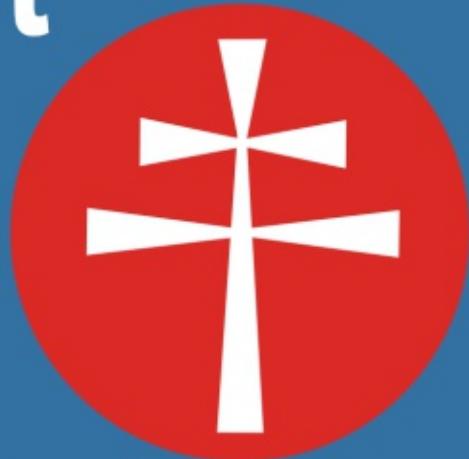
Na večierne v predvečer Pánovho narodenia sa spieva: „*Každá zo stvorených bytostí ti vzdáva vdáky svojím spôsobom: Anjeli ti piesne spievajú, nebesia hviezdu posielajú, mudrci ti dary nesú, pastieri obdivujú zázrak, zem ti núka jaskyňu, púšť jasle obetuje a my sme ti dali panenskú matku.*“ Betlehem spojil nebo so zemou, Boh a človek sa tu stretli a pozreli si do očí. Malo by to vôbec zmysel, keby sa čo i tisíckrát narodil v Betleheme, ak by sa nenarodil aj v človekovi? Vo vianočnom období sa veriaci východného obradu zdravia pozdravom: „*Kristus sa rodí! Oslavujte ho!*“ To, čo obsahuje pozdrav, dosvedčuje ikona: Kristus sa rodí teraz, v prítomnom čase: Rodí sa v ľudských srdciach.

MICHAL MIŠKOVIČ

PriestorNet

NÁBOŽENSTVO
KULTÚRA
SPOLOČNOSŤ

priestornet.com

Hľadajúci Arnold Peter Weisz-Kubínčan bol maliar vlastného vnútorného sveta

Zabudnutý umelec

Medzi najoriginálnejších výtvarníkov v slovenskom medzivojnovom období určite patrí ARNOLD PETER WEISZ-KUBÍNČAN. Jeho životný príbeh bol pohnutý ako storočie, v ktorom žil.

Zivotný príbeh medzivojnového slovenského výtvarníka Arnolda Petra Weisza-Kubínčana stojí za celovečerný film. Narodil sa ako Arnold Weiss, zomrel ako Peter Kubínčan. Narodil sa ako izraelita, no zomrel v koncentračnom tábore ako pokrstený katolík. Narodil sa v Pruskom kráľovstve, žil v rakúsko-uhorskej monarchii a v medzivojnovom Česko-Slovensku, zomrel nevedno presne kde. Cítil sa ako rodený a verný Oravčan, no prestáhal sa do Martina. Nevedel dobre po slovensky, ale jeho najväčším podporovateľom bola Matica slovenská. Začal študovať sochárstvo, svet umenia však obohatil ako maliar.

ORAVA

Narodil sa 3. marca 1898 v mestečku Ujście vo Veľkopol'skom vojvodstve ako Arnold Weisz. Keď mal päť rokov, jeho rodina sa pristúhovala do Dolného Kubína. Budúceho umelca postupne, no čoraz intenzívnejšie uchvacovala krása Oravy, a čím bol starší, tým podľa svojich vlastných slov, čoraz silnejšie „*precitoval jej rytmus, ľud a prírodu*“. Jeho láska k Orave bola až taká veľká, že ju považoval za svoj rodny kraj: „*Už v Pešti na akadémii sa profesori čudovali a zazlievali mi, že maľujem iba motívy zo svojho rodného kraja.*“

V roku 1913 odchádza do Budapešti, kde začal na Umeleckopriemyselnej

škole študovať dekoratívne sochárstvo u profesorov prof. Mátraia a Simaia. Pedagógov síce zaujal štýl začínajúceho umelca, no akosi nemali preň prveľké uznanie. „*Zazlievali mi, že maľujem v inom podaní, ako to robili niektorí moji vtedajší kolegovia,*“ spominal si maliar po rokoch. Štúdium však v roku 1917 prerušil, pretože musel nahrádzať do armády. Druhú polovicu prevej svetovej vojny prežil na balkánskom a talianskom fronte.

BERLÍN

Kedže si po skončení vojny chcel dokončiť sochárske umelecké vzdelanie, odcestoval do Berlína, aby tu pokračoval v štúdiách na Akadémii výtvarných umení. O svojom berlínskom pôsobení si neskôr poznamenal: „*Vtedy som si myslel, že budem sochárom. Potom ma na istý čas bola zaujala grafika, ale nakoniec som trváne zakotvil v maliarsťe.*“

Veľký vplyv na túto zmenu mali nemeckí expresionistickí maliari, ktorých tvorbu spoznal vďaka svojmu strýkovi Hugovi Simonovi práve počas pobytu v Nemecku. Mladý umelec sa najsôr oboznánil s tvorbou predvojnovej nemeckej expresionistickej maľby, okrem iných Franza Marca a Augusta Mackeho. Vďaka svojmu strýkovi sa dostal blízko k ohnisku vtedajšieho nemeckého umeleckého diania. Weiszov strýko bol späť s poprednými predstaviteľmi

nemeckého expresionizmu, dobre sa poznal s členmi expresionistickej Novembrovej skupiny (*Die Novembergruppe*) a Novej vecnosti (*Neue Sachlichkeit*), a tak bolo prirodzené, že jeho synovec spoznal aj ich tvorbu. Členovia oboch umeleckých skupín veľmi živo vnímali sociálnu realitu ľudí, čo bolo mladému Weiszovi veľmi blízke, a tak niet divu, že sa vtedajšia nemecká výtvarná scéna podpísala pod jeho expresionistické tendencie v podobe intenzívnej farebnosti a emotívneho dynamického rukopisu. Z jeho diel však cítiť aj vplyv rakúskych autorov s tragickej pohľadom na svet, najmä Oskara Kokoschku.

Ked' sa v roku 1923 vracia na „rodinu“ Oravu, vracia sa ako maliar a grafik, a nie ako sochár, ktorým sa v Berlíne mal stat'.

DOLNÝ KUBÍN

Návrat na Slovensko znamenal pre maliara život vo veľmi skromných podmienkach. Žil utiahnuto v malom dolnonokubínskom ateliéri. Zotrval vo svojom náročnom a nezávislom umeleckom programe expresionistickej maľby, ktorý využíval pri námetoch daného okolia. „*Jeho prvé kresby s uchvacujúcimi nervjnými liniami v neúprosnej naturalistickej podobe a s tematicky vyhraneným zámerom udávali jasné smernovanie maliarovej ranej tvorby,*“ píše historička umenia Zsófia Kiss-Széman. Podľa nej z Weiszovej lásky k Orave

>>>

„vzišli diela v tradičnejšom chápaní žánrového námetu“. Jeho vzťah k Orave nadobudol takú intenzitu, že od roku 1933 začal používať prídomok Kubínčan, aby tak vyjadril nielen lásku k tomuto regiónu, ale aj aby vyjadril svoje úsilia o národný výtvarný prejav.

Zivorenie a neúspechy na umeleckom poli sice umocňovali Weiszov-Kubínčanov pocit neistoty a rozorvanosti, ale nevzdal sa myšlienky naplniť svoje umelecké poslanie. Nechýbala mu vytrvalosť a odhodlenosť, ktorú nepodkopala ani jeho nízka sebadôvera. V tvorbe ho podporoval Miloš Alexander Bazovský, dokonca Matica Slovenská podporila Weisza-Kubínčana vo forme finančnej podpory a objednávky ilustrácií do turistického sprievodcu po Orave (1933).

MARTIN

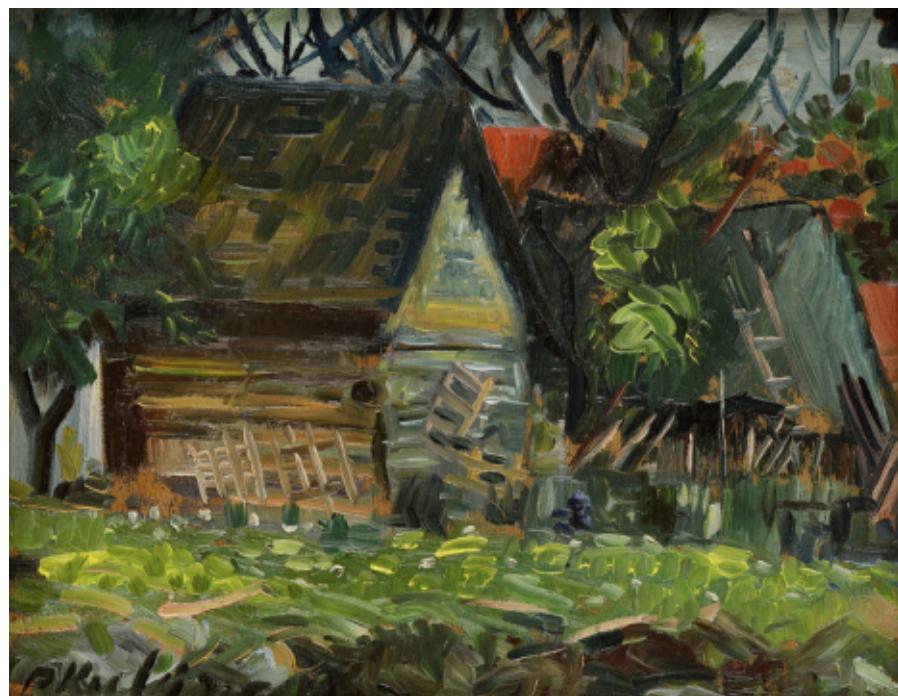
V roku 1934 sa Weisz-Kubínčan prešťahoval do Martina. „*Nebyť Miloša Bazovského, ktorý Weisza priamo prinútil presťahovať sa do Martina, a nebyť Janka Alexyho, ktorý ho duril, aby usporadúval výstavy, o Weiszovi by sme ani dnes veľa nepočuli,*“ písala v roku 1937 dobová tlač pred Weiszovou výstavou v Žiline.

V Martine sa výrazne zlepšila jeho životná úroveň. Navyše tu bol obklopený priateľmi a kolegami a prežíval obdobie úspešnej výstavnej činnosti. Maľoval tradičné námety s národne uvedomelým postojom, realizované modernou výtvarnou formou. Zachytával bežné, poetické aj hravé scény, ktoré vídal vo svojom okolí. Často sa na plátnach objavovala horská krajina, lazy, práca na poli či pastieri. Dokázal citlivzo zachytiť radostné aj smutné momenty zo života ľudí na dedine, ich spokojnosť, ale aj osamelosť či strach. K jeho oblúbeným tématam patril lov, sústredil sa najmä na vzťah lovec a korist. Za touto tému sa dá tušiť osud prenasledovaného človeka, z ktorého sa stala štvaná zver, zatiaľ však len v jeho videní a cítení sveta, ne-skôr však, ziaľ, už išlo o krutú realitu.

Pre tvorbu Weisza-Kubínčana je príznačná i téma koní, pastierov a jazdcov. Kôň symbolizoval jeho predstavu šťastia, motív jazdca a koní spracoval ako symbol slobodnej nespútanej energie a fyzickej sily v dynamickom pohybe.

HĽADANIE

Životné okolnosti priviedli Weisza-Kubínčanu k otázkam zmyslu života. Človeka zobrazoval s jeho konkrétnymi osobitosťami a danosťami, no do jeho diel občas vstúpila komickosť výjavu.

Arnold Peter Weisz-Kubinčan: *Chalupy*

Umelec býval často sám sebe modelom. V jeho autopostrótoch si možno prečítať príbeh chudobného maliara, ktorý stále hľadal vlastnú identitu, ako aj príbeh osudem ťažko skúšaného výtvarníka, túžiaceho sa presadiť na umeleckej scéne.

Weiszov-Kubínčanov originálny maliarsky rukopis sa prejavil razantnou expresívou maľbou a vibrujúcou atmosférou plnou napäťa. Prenikavé a intenzívne farby podtrhávali nepokoj výjavu a predmety sa strácali v krátkych, cikcakovito usporiadaných ľahoch štetca. „*Jeho neskoršia tvorba v dôsledku existenciálnej osamotenosti a rozorvanosti vyvrcholila do symbolických obrazov ľudskej tiesne, bezmocnosti a zúfalstva. Razantné, až agresívne ďaly štetca v prenikavých farbách hlásia neutišiteľnú bolest a nekonečný nepokoj každej bytosťi.* Weisz-Kubinčan sa dostal do štátia, keď sa každá postava, každá bytosť, ba aj krajinomaľba stali symbolickým, plnohodnotným portrétom maliara, verným obrazom jeho vnútorného sveta,“ píše Kiss-Széman.

STRATENÁ STOPA

Turbulencie konca tretej dekády minulého storočia sa dotkli aj citlivého, vlastného identitu hľadajúceho umelca. V súčasnosti ťažko hodnotiť skutočné dôvody jeho konverzie na katolicizmus. Isté je, že pod Weiszovu-Kubínčanovu konverziu sa významnou mierou podpísal aj spôsob života oravského ľudu, ktorý maliar tak veľmi miloval. Jeho brat prijal krst 31. decembra 1938 vo

Veličnej na Orave, Arnold 9. marca 1939 v katolíckom kostole v Martine. Pri krste prijal meno Peter.

Po roku 1939 sa postavenie Weisza-Kubínčana zhoršilo vzrástajúcimi protižidovskými náladami. Vnútorná izolácia a umelecké vyhnanstvo napokon viedli k zhoršeniu umelcovho psychického rozpoloženia. Pre P. A. Weisz-Kubinčanu nastalo obdobie skrývania sa pred prenasledovaním a mnoho jeho diel bolo vtedy aj zničených. Všetko vyvrcholilo v novembri 1944, keď ho v Martine zatkli. Stopa po umelcovi so zložitým osudem sa končí pri prevoze do koncentračného tábora.

Zomrel roku 1945 za nejasných okolností počas alebo po prevoze do koncentračného tábora v Auschwitzi-Birkenau, asi 60 kilometrov západne od Krakova, alebo v tábore v Sachsenhause v Nemecku.

Rovnako nešťastný osud postihol aj jeho diela. Maľby A. P. Weisza-Kubinčana v majetku rodiny Krommerovcov boli podobne ako diela jeho švagra Helmuta Krommera v roku 1945 zničené.

Komplikované pomery 20. storočia v Európe ovplyvnili, že jeho diela zostali dlho nepovšimnuté „*Kolekcie diel maliarov predčasne ukončenej tvorby, ktoré sa zachovali po holokauste, však svedčia o jednom z najautentickejších výtvarných prejavov v medzivojnovom umení Slovenska,*“ zhodnocuje dielo Arnolda Petra Weisza-Kubinčana kunsthistorička Zsófia Kiss-Széman.

Spracovala BOKA PIKA

Hľadal som, Bože

Pred piatimi rokmi, 9. decembra 2013, nás predišiel do večnosti kňaz a básnik PETER FARKAS-ŽIŽKA. Bol to básnik „hľbky a skratky“ (S. Veigl), ktorý hľadal a nachádzal Boha najmä v sebe.

Noci stredoveké

Lahko je súdiť
a vravieť, čo bolo.

Natiahnuť človeka na čertovo kolo,
deti nechať plakáť za mamou
a otcom ľaháť hnáty.

Rukopis srdca.
Kostrbatý.

Pšenica a kúkol'

Rastieme, kam nás viesť zavial.
(Už nás neodveje.)

Do piesku píše diabol epopeje.

Sluhovia stínajú hlavy ako klásky,
trhajú stebľa spolu s kúkoľom,
ale Boh z lásky
čaká nad poľom.
Aby nás zohrial
a polial skaly, kde sa nerodí,
aj chodník, čo sme dávno vyšlapali.

Hoc nedali sme na rady,
sme Božie polia.
Božie záhrady.

Veže

Čoho sa bojiš,
ked' Boh je s nami?

Len kývnut' rukou
nad ľudskými hrami,
nechodiť bosý v hnoji
a hľadiet' zdáleka.

Čo poškvŕňuje človeka?

A tak bežím
z babylonských veží
koľko vládzem.

Pretrhnuté hrádze.

Proces

Vždy budú čosi hľadať,
čo usvedčiť
svojou pýchou.

Zostávam ticho v tomto procese.
Mňa bude láska hájiť.
(Čo musím, si už ponesiem.)

Len vravte
o každom zblúdení,
no pre vás prosím, nesúťte,
aby ste neboli súdení.

Posol Boží

Hľadal som,
ale mesto bolo prázdne.
Tvoje mesto, Bože.

Čakal som, kto zažne,
a ty si vravel, zažni.
Čo už zmôžem,
ked' sa môžem zbláznit?

Vtom ktosi prišiel ku mne do dvora.

Tvoja pokora.

Bol som v Getsemani

Koho hľadáte?

Muža v zlate?
Či v šarláte?

Trstiu kmásanú vetrom?

Aj plačem so svätým Petrom,
ale meč nevytasím.
(Už je počut' hlasy
a znohom svetu.)

Som baránok pre obetu,
pre vás ľahká korist'.

Nechajte ma odísť.

Dobrý pastier

Rozprával som sa s Kristom.

Poviem to celkom jednoducho
a pritom isto
pre každé ucho,
pre všetky hlasy.

Knôtik, čo hasne, nedohasi.

Prečo je to tak?

Na čom to všetko stojí?
Alebo na kom?

Na ceste prvým vlakom,
na vyžehlenom kroji
a na tom, čo mele žerú?

„Svätcí“ bez charakteru.

Zebedejovci

Chcú byť po pravici,
radšej po každom boku
v každom kráľovstve.

Aj pit' kalich pri večeri,
aj stáť pevne,
ked' chcú ublížiť.

Aj zostali dvaja.
Zločinci na križi.

Dráma ľudskej duše v diele francúzskeho spisovateľa Georges Bernanosa

Mŕtva farnosť

Francúzsky katolícky spisovateľ Georges Bernanos napísal niekoľko pozoruhodných kníh. Veľký úspech mu priniesol už prvý román *Pod slnkom satanovým* (vyšiel v roku 1926).

Známym románom francúzskeho spisovateľa Georges Bernanosa (1888 – 1948) je aj *Denník vidieckeho knáza* (1936), za ktorý autor získal Veľkú literárnu cenu Francúzskej akadémie. Tento román o mladom idealistickom knázovi vyšiel aj v slovenčine, podobne ako novela *Muška* a román *Mŕtva farnosť* (prvé vydanie: 1947, druhé vydanie: 1992).

BAHNISKO

Bernanosove beletristicke texty sa vyznačujú osobitou atmosférou, v ktorej sa svet javí ako zahalený ľahkým závojom fantázie a mystiky. Pripomína to niekedy sen, rojčív predstavu alebo duchovnú víziu. A predsa možno hovoriť o realizme, o reálnom vnímaní života, pretože bez duchovného rozmeru by bol každý obraz sveta neúplný. Ba dať tu obdivuhodné úsilie o uchopenie pravdy: v každom človeku prebieha zápas dobra a zla, obстоjí v ňom len ten, kto si uchová vieru v Boha – kto túto vieru odhadí, stratí vedomie hrievnosti a tým i schopnosť rozlišovať, čo je správne a čo nesprávne; podobne spoločnosť, keď stráca vieru, nevyhnutne podlieha zlu.

Román *Mŕtva farnosť* sa odohráva vo farnosti zmenenej na „bahnisko“: „*To-to bahno tu, tak sa zdá, je naozaj čertovsky činné od istého času.*“ V dedine sa dejú nedobré veci – zavraždenie malého pastierika roztočí špirálu zla. Miestny knáz, len nedávno „*vytrhnutý zo seminára*“, s veľkou vnútornou bolestou prežíva tieto udalosti. V jednej chvíli prekoná sám seba a povie svojim farníkom pravdu do očí: „*A farnosť tu už niet, bratia... je tu iba obec a knáz, ale to nie je farnosť.*“ Pretože farnosť, aby bola farnosťou, musí držať spolu, musí v nej kolovať súcit a s ním i Božia milosť ako miazga. Keď si ľudia nechcú pomôcť, keď odmietajú milosť, tak je zle: „*Už niet farnosťi... ste volní... voľnejší ako divosi alebo pohania, úplne voľní, voľní ako zvieratá!*“

Áno, sloboda bez Boha sa stáva slobodou zvieracou, živočíšnou, bez hra-

Antikvariát

níc a pravidiel, ktorá človeka vedie do záhuby.

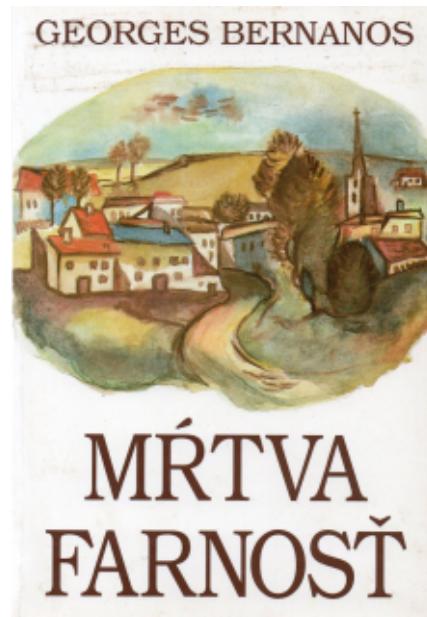
PEKLO JE ZIMA

G. Bernanos neostáva pri opise udalostí a konania postáv, ide do hĺbky a rozprávanie posúva do duchovnej roviny. Pripomína, že keď dojde k odstráneniu mravného reflexu, obyvateľstvo sa nevie brániť. Azda najhoršie je vzájomné odcudzenie, neochota pomôcť a prijať pomoc, chlad medzi ľudských vzťahov: „*Peklo, to je zima... Ach, akí osamotení a opustení sme v zle... až do konca sveta musí hriešnik hrešiť sám, vždy sám – budeme hrešiť sami tak, ako človek osamotený umiera.*“

Vyznenie diela má ďaleko od falosného optimizmu. Kresťanstvo nie je psychoterapia ani cesta k príjemným pocitom a bezbrehej tolerancii. Zlo tolerovať nemožno. Svätosť musí byť niekedy drsná a tvrdá, aby premohla útoky temných sôl. Každý z nás môže a má ísiť až na koniec seba samého, a to neraz bolí: „*Trpiť, verte mi, to sa dá naučiť... bolest' dáva otázky a odpovede, myslí za vás. Musíte ju nechať pracovať.*“

KEBY NEBOLO CIRKVI...

V tomto svetle sa ukazuje dráma ľudskej duše – skutočná dráma, vedľ v nej ide o život! A ukazuje sa i prázdnota dnešného sveta, ktorému chýba zmysel pre veci duchovné. V súvise s tým mož-

no vnímať ako memento slová, ktoré autor vložil do úst jednej z postáv: „*Keby nebolo Cirkvi, nebolo by už vykúpenia, nebolo by už nič – satan by navštívil svoj ľud.*“

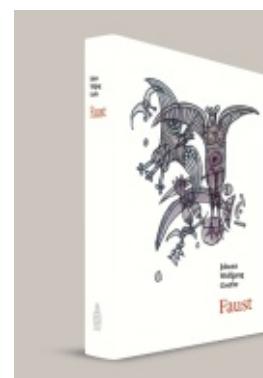
Georges Bernanos je majstrom zoobrazovania vnútorných hnútí a zápasov človeka, zobrazovania hlbinných prúdov a cest. Ako však sám povedal, jeho dielo nie je nejaké šikovne režírované divadlo, je to on sám, je to jeho dom...

Žiaľ, predmetné vydanie *Mŕtvej farnosti* je negatívne poznačené nedôslednosťou vydavateľa. Rozpaky vzbudzujú edičná poznámka na konci knihy, kde sa píše: „*V dôsledku časovej tiesne publikácia neprešla úplnou redakčou úpravou.*“

Škoda, vedľ ktovie, kedy a či vôbec sa dočkáme (kvalitného) vydania tohto či iného Bernanosovho diela v slovenskom preklade.

JÁN MARŠÁLEK

Georges Bernanos: Mŕtva farnosť
Trnava, Vydavateľstvo Spolku sv. Vojtecha, 1992

Spolok svätého Vojtecha v Trnave ponúka veľdielo svetovej literatúry

**Johann Wolfgang Goethe
Faust**
s ilustráciami Miroslava Cipára

Posolstvo, ktoré odhaluje podstatné stránky a hodnoty života človeka

Márquezovo Lúčenie

Kolumbijský spisovateľ a nositeľ Nobelovej ceny za literatúru GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ (1927 – 2014) v roku 1999 ochorel na rakovinu lymfatických uzlín. Vtedy venoval svojim priateľom kratučkú esej, ktorú považoval za „posolstvo“.

Keby Boh na chvíľku zabudol, že som bábkou z handričiek a daroval by mi kus života, možno by som nevyslovil všetko to, o čom premýšľam, ale určite by som myslal na všetko, čo tu hovorím.

NOVÝ VÝZNAM VECIAM

Dával by som význam veciam nie kvôli tomu, čo stojia, ale kvôli tomu, čo znamenajú. Trochu by som spal, ale viac by som sníval, pretože pri každej minúte, keď zatvárame oči, strácame šestdesiat sekúnd svetla. Pokračoval by som, keď ostatní ustanú, prebúdzal by som sa, keď ostatní spia. Počúval by som, keď by ostatní hovorili... a ako by som si vychutnal dobrú čokoládovú zmrzlín!

Keby mi Boh daroval kus života, obliekol by som sa jednoducho, ľahol by som si na slnku na bricho a neprikryté by som nechal nielen telo, ale aj svoju dušu.

Môj Bože, keby som mohol, vypísal by som svoju nenávist' na ľad a čakal, až vyjde slnko. Snom van Gogha by som hore vo hviezdach nakreslil báseň Benedettiho a pieseň Serrata by bola serenáda, ktorú by som venoval mesiacu. Svojimi slzami by som zatial rúže, aby som pocítil bolest' z ich trňov a červený bozk jej plátkov.

MILOVAT' ČLOVEKA

Môj Bože, keby som mal ešte kúsok života...

Nedopustil by som, aby prešiel čo len jediný deň bez toho, aby som povedal svojim ľuďom, že milujem, že ich milujem. Prinútil by som každého muža a každú ženu, aby uverili, že sú mojimi milovanými a žil by som zamilovaný do lásky. Ukázal by som ľuďom, že robia chybu, keď sa domnievajú, že sa prestanú zamilovať, pretože sú starí bez toho, aby pochopili že starnú, keď sa prestanú zamilovať!

Malému dieťaťu by som daroval krídla, ale nechal by som ho, nech sa naučí

lietať samo, starcom by som ukázal, že smrť neprináša starobu, ale zabudnutie.

Naučil som sa od vás toľko vecí...

Naučil som sa, že všetci chcú žiť na vrcholkoch stromov bez toho, aby poznali, že skutočné šťastie sa nachádza v spôsobe, akým zostupuješ zo strmej stráne. Naučil som sa, že ked' novorodenec stisne vo svojej drobnej dlani po prvý raz prst svojho otca, urobí z neho navždy zajatca...

Naučil som sa, že človek sa na druhého môže pozerať zhora len v prípade, keď mu musí pomôcť vstať.

Je tak veľa vecí, ktoré som mal možnosť naučiť sa od vás, ale je pravda, že nebudem môcť až tak využiť, pretože keď ma budú držať tu, zavretého v tomto puzdre, budem bohužiaľ umierat'.

KAŽDODENNÉ OBJATIE

Hovor vždy to, čo cítis, rob vždy to, na čo myslis'.

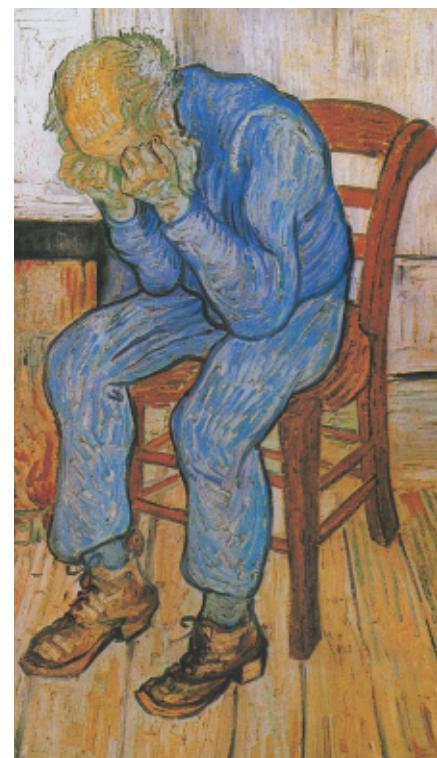
Keby som vedel, že by dnes bol posledný deň, keď ťa vidím spiacu, silno by som ťa objal a prosil Pána, aby som sa mohol stať strážcom tvojej duše.

Keby som vedel, že už je to posledný raz, čo ťa vidím vychádzat' z dverí, objal by som ťa a dal ti bozk a zavolal by som ťa späť a dal ti ešte ďalší bozk a ďalší a ďalší...

Keby som vedel, že toto bolo posledný raz, čo som počul tvoj hlas, natočil by som každé tvoje slovo, aby som ich mohol počúvať znova a znova. Keby som vedel, že to sú posledné chvíľky, čo ťa vidím, povedal by som ti „Milujem ťa!“ a nepovedal by som takú hlúpost', že to predsa vieš...

Vždy existuje nejaké zajtra a život nám dáva ďalšiu príležitosť, aby sme veci robili tak, ako máme, ale v prípade, že urobím chybu a zostane nám len dnešok, chcel by som ti povedať, ako ťa milujem a že na teba nikdy nezabudnem.

Zajtrajšok si nepoistil nikto, ani mladý, ani starý. Dnes to môže byť posled-

Vincent van Gogh: Smutný starý muž
(detail)

ný deň, keď vidíš tých, ktorých miluješ. Preto už nečakaj, urob to dnes, pretože ak nikdy nepride zajtrajšok, budeš určite ľutovať deň, keď si si nenašiel čas na úsmev, na objatie, na bozk a bol si priveľmi zaneprázdený, aby si im splnil posledné prianie.

Drž si pri sebe tých, ktorých miluješ, pošepkaj im, ako veľmi ich potrebujete, miluj ich a správaj sa k nim dobre. Nájdì si čas povedať im „Prepáč, odpust' mi, prosím... d'akujem“ a všetky tie krásne slová lásky, ktoré poznáš.

Nikto si ťa nebude pamätať pre tvoje tajné myšlienky. Žiadaj od Pána silu a múdrost', aby si ich mohol vyjadriť. Ukáž všetkým svojim priateľom, čo pre teba znamenajú.

Pošli toto posolstvo komu chceš. Ak to neurobiš dnes, zajtrajšok bude rovnaký ako dnešok. A ak to neurobiš nikdy, nič to. Začni uskutočňovať svoje sny. Teraz je na to tá pravá hodina.

G. B. M. 2

(Odseký a medzititulky: redakcia)

Po celý rok s mesačníkom

VOX

Objednávky:

vox.zdruzenie@gmail.com 0918 472 420

Vinšujem vám to,
však vy viete čo,
aby ste sa dostali tam,
však vy viete kam,
aby ste sa radovali s tým,
však vy viete s kým,
aby ste mali mnoho toho,
však dobre viete čoho.

Redakcia časopisu VOX vám vinšuje požehnaný rok 2019.

VOX

Dvojtýždenník o náboženstve a kultúre

Vydáva o. z. Vox in deserto v spolupráci s Radou KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru
Vychádza dvojtýždenne v PDF podobe. Adresa redakcie: Dvojkrižna 4, 821 06 Bratislava;

ISSN 1339-3634

www.prikryl.sk/vox/

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl, tel. +421 915 793 811, e-mail: prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať e-mailom alebo telefonicky: vox.zdruzenie@gmail.com; +421 918 472 420

Číslo bankového konta: SK03 0200 0000 0035 0204 0751